

Gymnasieskolan

Sammanfattning

Utbildningsutskottet behandlar i detta betänkande 43 motionsyrkanden som rör gymnasieskolan från den allmänna motionstiden 2014/15. Motionerna tar upp frågor bl.a. om samverkan mellan gymnasieskolan och arbetslivet, arbetsplatsförlagt lärande, lärlingsutbildning, nya inriktningar på de nationella programmen, ett estetiskt ämne på alla nationella program, drogtester i gymnasieskolan och marknadsföring av gymnasieutbildning.

Utskottet föreslår med anledning av motionsyrkanden två tillkännagivanden till regeringen. Utskottet föreslår att gymnasiestudier fortsatt ska vara frivilliga. Vidare föreslår utskottet att det fortsatt ska vara en rättighet och inte en skyldighet för elever på gymnasieskolans yrkesprogram att läsa in grundläggande behörighet till högskolan. Utskottet föreslår att övriga motionsyrkanden avstyrks i huvudsak med hänvisning till pågående utrednings- och beredningsarbete och gällande bestämmelser.

I betänkandet finns sju reservationer (S, M, SD, MP, C, V, FP, KD).

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning	6
Utskottets överväganden	7
Vissa övergripande frågor om gymnasieskolan	7
Frivilliga gymnasiestudier	9
Samverkan mellan gymnasieskolan och arbetslivet m.m.	10
Grundläggande högskolebehörighet för elever i gymnasieskolan	15
Arbetsplatsförlagt lärande i gymnasieskolan	19
Lärlingsutbildning	20
Nya inriktningar på de nationella programmen m.m.	24
Ett estetiskt ämne på alla nationella program	26
Drogtester i gymnasieskolan	28
Övriga frågor	29
Reservationer	41
1. Frivilliga gymnasiestudier, punkt 2 (S, MP, V)	41
2. Samverkan mellan gymnasieskolan och arbetslivet m.m., punkt 3 (SD)	42
3. Grundläggande högskolebehörighet för elever i gymnasieskolan, punkt 4 (S, MP, V)	42
4. Lärlingsutbildning, punkt 6 (M, C, FP, KD)	43
5. En reformerad lärlingsutbildning, punkt 7 (C)	44
6. Nya inriktningar på de nationella programmen m.m., punkt 8 (M, C, FP, KD)	44
7. Marknadsföring av gymnasieutbildning, punkt 12 (SD)	45
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	47
Motioner från allmänna motionstiden 2014/15	47

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Vissa övergripande frågor om gymnasieskolan

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:1702 av Andreas Carlson (KD) och

2014/15:2874 av Fredrik Schulte (M) yrkande 4.

2. Frivilliga gymnasiestudier

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att gymnasiestudier fortsatt ska vara frivilliga. Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:2759 av Tomas Tobé m.fl. (M, FP, C, KD) yrkande 1.

Reservation 1 (S, MP, V)

3. Samverkan mellan gymnasieskolan och arbetslivet m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:735 av Jasenko Omanovic och Ingemar Nilsson (S),

2014/15:1512 av Anna Hagwall (SD) yrkande 2,

2014/15:1965 av Krister Hammarbergh (M),

2014/15:2262 av Johanna Haraldsson m.fl. (S) yrkande 2,

2014/15:2462 av Jennie Nilsson (S) och

2014/15:2744 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 3.

Reservation 2 (SD)

4. Grundläggande högskolebehörighet för elever i gymnasieskolan

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att det fortsatt ska vara en rättighet och inte en skyldighet för elever på gymnasieskolans yrkesprogram att läsa in grundläggande behörighet till högskolan. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2014/15:2759 av Tomas Tobé m.fl. (M, FP, C, KD) yrkande 2 och

2014/15:2839 av Tomas Tobé m.fl. (M, FP, C, KD) yrkande 41 och avslår motion

2014/15:2750 av Pia Nilsson m.fl. (S).

Reservation 3 (S, MP, V)

5. Arbetsplatsförlagt lärande i gymnasieskolan

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:1229 av Sten Bergheden (M) yrkande 1,

2014/15:1430 av Pia Nilsson m.fl. (S) och

2014/15:2019 av Christian Holm (M).

6. Lärlingsutbildning

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:1662 av Penilla Gunther (KD),
2014/15:1850 av Hans Rothenberg m.fl. (M) yrkande 11 och
2014/15:2575 av Ulf Kristersson m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 15.
Reservation 4 (M, C, FP, KD)

7. En reformerad lärlingsutbildning

Riksdagen avslår motion

2014/15:2565 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 6.

Reservation 5 (C)

8. Nya inriktningar på de nationella programmen m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:742 av Shadiye Heydari (S),

2014/15:1275 av Sten Bergheden (M) yrkande 1,

2014/15:1512 av Anna Hagwall (SD) yrkande 1,

2014/15:2200 av Fredrik Olovsson (S),

2014/15:2206 av Isak From m.fl. (S) yrkandena 1 och 2 samt

2014/15:2839 av Tomas Tobé m.fl. (M, FP, C, KD) yrkande 40.

Reservation 6 (M, C, FP, KD)

9. Ett estetiskt ämne på alla nationella program

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:1753 av Berit Högman m.fl. (S) yrkande 4 och

2014/15:2054 av Johan Büser och Mattias Jonsson (S).

10. Drogtester i gymnasieskolan

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:1331 av Margareta B Kjellin (M),

2014/15:1532 av Elisabeth Svantesson (M),

2014/15:2021 av Christian Holm (M) och

2014/15:2511 av Roger Hedlund (SD).

11. Övriga frågor

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:359 av Lotta Finstorp (M),

2014/15:422 av Robert Hannah m.fl. (FP) yrkande 1,

2014/15:1001 av Per-Ingvar Johnsson och Annika Carlsson (C),

2014/15:1155 av Tomas Eneroth och Monica Haider (S),

2014/15:1275 av Sten Bergheden (M) yrkandena 2–4,

2014/15:1751 av Patrik Lundqvist (S),

2014/15:2289 av Kerstin Nilsson m.fl. (S) och

2014/15:2801 av Fredrik Lundh Sammeli och Hannah Bergstedt (S).

12. Marknadsföring av gymnasieutbildning

Riksdagen avslår motion

2014/15:250 av Richard Jomshof m.fl. (SD).

Reservation 7 (SD)

Stockholm den 26 mars 2015

På utbildningsutskottets vägnar

Lena Hallengren

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lena Hallengren (S), Camilla Waltersson Grönvall (M), Thomas Strand (S), Betty Malmberg (M), Caroline Helmersson Olsson (S), Stefan Jakobsson (SD), Michael Svensson (M), Håkan Bergman (S), Jabar Amin (MP), Erik Bengtzboe (M), Gunilla Svantorp (S), Carina Herrstedt (SD), Daniel Riazat (V), Annika Eclund (KD), Roza Güclü Hedin (S), Kristina Yngwe (C) och Roger Haddad (FP).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Utbildningsutskottet behandlar i detta betänkande 43 motionsyrkanden som rör gymnasieskolan från den allmänna motionstiden 2014/15. En förteckning över de behandlade förslagen finns i bilagan.

Motionerna tar upp frågor bl.a. om frivilliga gymnasiestudier, samverkan mellan gymnasieskolan och arbetslivet, grundläggande behörighet till högskolan, arbetsplatsförlagt lärande, lärlingsutbildning, nya inriktningar på de nationella programmen, ett estetiskt ämne på alla nationella program, drogtester i gymnasieskolan och marknadsföring av gymnasieutbildning.

Utskottets överväganden

Vissa övergripande frågor om gymnasieskolan

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om längden på gymnasieskolans nationella program och ett nationellt sökområde för gymnasieskolan.

Motionerna

Längden på gymnasieskolans nationella program

Yrkesprogrammen bör stärkas enligt motion 2014/15:1702 av Andreas Carlson (KD) genom att en tvåårig gymnasial utbildning med mer yrkespraktik införs. Ett frivilligt tredje år ska dessutom kunna läsas in i efterhand. Enligt motionären har förlängningen av gymnasieutbildningen från två till tre år under 1990-talet ökat utslagningen av elever från yrkesprogrammen.

Ett nationellt sökområde för gymnasieskolan

Ett nationellt sökområde för gymnasieskolans alla nationella program bör enligt motion 2014/15:2874 av Fredrik Schulte (M) yrkande 4 införas. Redan i dag finns s.k. gymnasierregioner på flera håll i landet. Inom samarbetande kommuner i gymnasierregionen har elever rätt att på lika villkor söka, bli mottagna och antas till alla nationella program och gymnasieskolor.

Bakgrund och gällande rätt

Längden på gymnasieskolans nationella program

De gymnasielinjer som tidigare hade varit tvååriga blev treåriga utbildningsprogram i början av 1990-talet (prop. 1990/91:85, bet. 1990/91:UbU16, rskr. 1990/91:356). Längden på gymnasieprogrammen behölls vid 2011 års gymnasierreform (prop. 2008/09:199, bet. 2009/10:UbU3, rskr. 2009/10:8). Alla dagens 18 nationella program i den reformerade gymnasieskolan är således treåriga (jfr 16 kap. 15 § skollagen [2010:800] och bilaga 2).

Ett nationellt sökområde för gymnasieskolan

I 15 kap. 30 § skollagen (2010:800) berörs kommunens ansvar för en gymnasieskola med offentlig huvudman. Av lagrummet framgår att varje

kommun ansvarar för att ungdomarna i kommunerna erbjuds gymnasieutbildning av god kvalitet. Kommunen kan erbjuda utbildning som den själv anordnar eller utbildning som anordnas av en annan kommun eller ett landsting enligt samverkansavtal med kommunen eller landstinget. Kommuner som har ingått ett samverkansavtal bildar ett samverkansområde för utbildningen. Vilka utbildningar som erbjuds och antalet platser på dessa ska så långt det är möjligt anpassas med hänsyn till ungdomarnas önskemål.

Utskottets ställningstagande

Längden på gymnasieskolans nationella program

När det gäller frågan om en återgång till tvååriga yrkesprogram vill utskottet anföra följande. Utskottet anser att, såväl för högskoleförberedande program som för yrkesprogram i dagens kunskapssamhälle, är en treårig gymnasieskola nödvändig. Detta för att på bästa sätt förbereda eleverna för högre studier eller yrkesarbete och för att ge dem nödvändiga förutsättningar för att aktivt kunna delta i samhällslivet. Därmed avstyrker utskottet motion 2014/15:1702 (KD).

Ett nationellt sökområde för gymnasieskolan

När det gäller frågan om ett nationellt sökområde för gymnasieskolans alla nationella program vill utskottet i första hand hänvisa till 15 kap. 30 § skollagen (2010:800) som berör kommunens ansvar för en gymnasieskola med offentlig huvudman. Av lagrummet framgår att varje kommun ansvarar för att ungdomarna i kommunerna erbjuds gymnasieutbildning av god kvalitet. Kommunen kan erbjuda utbildning som den själv anordnar eller utbildning som anordnas av en annan kommun eller ett landsting enligt samverkansavtal med kommunen eller landstinget. Kommuner som har ingått ett samverkansavtal bildar ett samverkansområde för utbildningen. Vilka utbildningar som erbjuds och antalet platser på dessa ska så långt det är möjligt anpassas med hänsyn till ungdomarnas önskemål. Utskottet ser positivt på en utveckling baserad på frivilliga överenskommelser mellan kommuner och finner inga bärande skäl till att ändra den gällande ordningen och skapa ett nationellt sökområde för gymnasieskolans nationella program. Med det anförda avstyrker utskottet motion 2014/15:2874 av Fredrik Schulte (M) yrkande 4.

Frivilliga gymnasiestudier

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen tillkännager för regeringen att gymnasiestudier fortsatt ska vara frivilliga.

Jämför reservation 1 (S, MP, V).

Motionen

Frivilliga gymnasiestudier

I kommittémotion 2014/15:2759 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 1 begärs att gymnasiestudier fortsatt ska vara frivilliga. Motionärerna framhåller att eftersom de flesta avhoppet sker i årskurs 3 och de flesta elever fyller 18 år i årskurs 3 och då kan hoppa av gymnasieskolan skulle ett obligatoriskt gymnasium till 18 års ålder vara en felriktad reform. Vidare framhåller motionärerna att studiemotivation inte kan lagstiftas fram. För att få fler elever att avsluta sina gymnasiestudier behövs i stället bl.a. hög kvalitet på de nationella programmen och lärmiljöer som uppmuntrar till inläring och studiemotivation.

Bakgrund och gällande rätt

Av 7 kap. 12 § skollagen (2010:800) följer att som huvudregel ska skolplikten upphöra vid utgången av vårterminen det nionde året eller, om eleven går i specialskolan, det tionde året efter det att eleven börjat fullgöra skolplikten.

Gymnasieskolan är en frivillig skolform.

Av den senast tillgängliga statistiken från Skolverket (jfr tabell 16 B: Studieresultat inom 5 år för nybörjare i år 1 den 15 oktober 2009) framgår bl.a. följande: Andelen elever i gymnasieskolan som högst uppnår årskurs 1 uppgår till 5,5 procent. Vidare uppgår andelen elever som högst uppnår årskurs 2 till 4,3 procent. Andelen elever som högst uppnår årskurs 3 utan att få slutbetyg uppgår till 12,4 procent. Elever som påbörjade det individuella programmet 2009 är medräknade i underlaget.

Regeringen har tillsatt utredningen En attraktiv gymnasieutbildning för alla. Av kommittédirektivet framgår att en särskild utredare bl.a. ska överväga om det bör bli obligatoriskt för alla unga kvinnor och män att gå en gymnasieutbildning eller om andra åtgärder som ger ungdomar drivkrafter att påbörja och fullfölja en sådan utbildning är att föredra. Det är också enligt direktivet av stor betydelse att ungdomar som har avbrutit en gymnasieutbildning ges möjlighet och motiveras att återgå till sådan utbildning. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2016 (dir. 2015:31).

Utskottets ställningstagande

Regeringen har tillsatt en utredning som bl.a. ska överväga om det bör bli obligatoriskt för unga att gå en gymnasieutbildning (dir. 2015:31).

Utskottet vill mot den bakgrunden påminna om att andelen elever som avbryter sina studier eller inte lyckas nå godkända betyg är som störst i gymnasieskolans årskurs 3. Att införa ett obligatorium till 18 års ålder skulle i praktiken inte innebära någon förändring från dagens läge. De flesta elever går årskurs 1 och 2 i gymnasieskolan och i den mån de gör studieavbrott så sker det oftast i årskurs 3. Eftersom de flesta elever fyller 18 år i årskurs 3 skulle de därför fortfarande ha möjligheten att hoppa av gymnasieskolan med ett obligatorium till 18 års ålder. Utskottet anser sålunda att ett införande av en obligatorisk gymnasieskola för elever upp till 18 år är en felriktad reform. Gymnasieskolans utmaning är inte att det saknas ett obligatorium. Det handlar i stället om hur elevernas studiemotivation ska höjas. I en skola utan möjligheter till ett eget val är det kreativiteten och lusten att lära som får ge vika. Självklart ska fler elever påbörja och avsluta gymnasieskolan. Utskottets mening är att vägen dit inte är genom obligatorium utan det ska ske med hjälp av bl.a. tidigare stöd i grundskolan, fler skickliga lärare och mer undervisningstid. Målet är att alla elever ska få slutbetyg från gymnasieskolan. Det bästa sättet att nå dit är att ge varje elev en bra grund att stå på, hög kvalitet på gymnasieprogrammen och lärmiljöer som uppmuntrar till inlärninng och studiemotivation. Dessutom bör det fortsatt vara en möjlighet, inte en skyldighet, att läsa in högskolebehörighet. Utskottet anser sålunda att det inte går att lagstifta fram studiemotivation.

Mot bakgrund av det ovan anförda anser utskottet att gymnasiestudier fortsatt ska vara frivilliga. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Utskottet tillstyrker därmed motion 2014/15:2759 (M, C, FP, KD) yrkande 1.

Samverkan mellan gymnasieskolan och arbetslivet m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om samverkan mellan gymnasieskolan och arbetslivet m.m.

Jämför reservation 2 (SD).

Motionerna

I kommittémotion 2014/15:2744 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 3 framhålls behovet av att gymnasieskolan utvecklar ett nära samarbete med det lokala näringslivet inte minst vad gäller de yrkesinriktade programmen.

I motion 2014/15:735 av Jasenko Omanovic och Ingemar Nilsson (S) begärs en bättre styrning av gymnasieutbildningarna mot kommande behov av arbetskraft på arbetsmarknaden. Motionärerna menar att eftersom flera gymnasieskolor erbjuder utbildningar som inte efterfrågas på arbetsmarknaden riskerar eleverna att utbilda sig till arbetslöshet i stället för arbete.

Branscherna måste få större inflytande över hur gymnasieskolans handels- och administrationsprogram kan vidareutvecklas för att öka programmets attraktivitet enligt motion 2014/15:1512 av Anna Hagwall (SD) yrkande 2.

I motion 2014/15:1965 av Krister Hammarbergh (M) framhålls vikten av fungerande kompetensförsörjning från gymnasieskolan till arbetsmarknaden. Enligt motionären tyder mycket på att huvudmännen och de som ansvarar för regional planering skulle kunna göra mer för att yrkesprogrammen ska få en lämplig dimensionering.

I motion 2014/15:2262 av Johanna Haraldsson m.fl. (S) yrkande 2 framhålls, för att säkerställa industrins rekryteringsbehov av ungdomar, bl.a. betydelsen av att staten och kommunerna ser över möjligheterna för närmare samverkan mellan utbildningssystemet och företagen.

I motion 2014/15:2462 av Jennie Nilsson (S) framhålls bl.a. vikten av att stärka övergången mellan gymnasieutbildning och arbetsmarknad.

Bakgrund och gällande rätt

Gällande rätt

Av 15 kap. 3 § skollagen (2010:800) framgår att utbildningen i gymnasieskolan ska utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och en bas för rekrytering till högskolesektorn.

Av 1 kap. 8 § gymnasieförordningen (2010:2039) framgår att det för yrkesprogrammen ska finnas ett eller flera lokala programråd för samverkan mellan skola och arbetsliv.

Av 4 kap. 5 § gymnasieförordningen framgår bl.a. att när Skolverket meddelar föreskrifter om programfördjupning för yrkesprogram ska berörda nationella programråd höras.

Av 5 kap. 4 och 9 §§ gymnasieförordningen framgår att berörda nationella programråd ska höras om en ansökan om att inrätta en särskild variant som avser yrkesprogram behandlas av Skolverket.

Av 8 § förordningen (2011:555) med instruktion för Statens skolverk framgår att myndigheten ska ansvara för de nationella råden för yrkesprogrammen i gymnasieskolan.

Bakgrund

Skolverket inrättade i maj 2010 nationella programråd för gymnasieskolans tolv yrkesprogram med företrädare för branscher, arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer samt myndigheter (källa: dir. 2015:15).

Av Skolverkets samlade redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet (U2014/6114/GV) framgår att andelen av alla nya elever i gymnasieskolan som väljer ett yrkesprogram har minskat, från 35 procent 2007 till 27 procent 2013.

Yrkesprogramsutredningen fick i februari 2015 ett tilläggsdirektiv (dir. 2015:15). Det nya tilläggsdirektivet ersätter de tre tidigare direktiven. Utredaren ska sammanfattningsvis bl.a.

- verka för att samverka mellan gymnasial yrkesutbildning och arbetsliv, i form av s.k. yrkescollege eller liknande samverkansmodeller, kan växa fram inom branscher där sådan samverkan behövs
- analysera förutsättningarna för att förstärka rollen för de nationella råden för yrkesprogrammen i gymnasieskolan och föreslå hur den lokala samverkan mellan skola och arbetsliv kan stärkas
- utreda och föreslå hur matchningen mellan ungdomars val av gymnasial yrkesutbildning och efterfrågan på arbetsmarknaden kan förbättras.

Uppdraget ska i de ovan nämnda delarna redovisas senast den 30 september 2015.

Av kommittédirektivet till utredningen En attraktiv gymnasieutbildning för alla framgår bl.a. att utredaren ska analysera och föreslå modeller för en starkare koppling mellan gymnasial utbildning och elevernas framtida arbetsmarknad eller fortsatta studier samt åtgärder som stärker ungdomars förutsättningar och motivation att fullfölja en gymnasieutbildning. Utgångspunkten ska vara att skapa en attraktiv gymnasieutbildning för alla ungdomar. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2016 (dir. 2015:31).

Av budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 16 s. 164–165) framgår bl.a. följande: Reformen av skolan ska vara baserade på vetenskap och beprövad erfarenhet samt förankrade bland skolpersonal, elever och avnämare. Som ett led i arbetet med att uppnå detta och därmed förbättra kvaliteten i svensk skola samt för att underlätta övergången från skola till arbete och vidare studier avser regeringen att tillsätta en skolkommision. Kommissionen bör bestå bl.a. av svenska skolforskare samt företrädare för profession och arbetsliv. Den bör arbeta i dialog med skolpersonal, elever, företrädare för de politiska partierna i riksdagen samt andra relevanta aktörer. Kommissionen bör ha mandat att utifrån OECD:s (Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling) fördjupade analys av svensk skola och egna analyser lägga fram väl underbyggda förslag för exempelvis metodutveckling, klassrumsnära forskning, samverkan skola och arbetsliv, stärkt ledarskap, stöd för att minska avhopp och likvärdighet i skolsystemet.

Av Skolverkets regleringsbrev för budgetåret 2015 följer att verket löpande ska följa upp och analysera gymnasieskolan. I uppdraget ligger bl.a. följande:

Redovisningarna ska ge en bred, aktuell och samlad bild av respektive program, exempelvis genom statistik över sysselsättning efter avslutad utbildning. Om ungdomar etablerat sig på arbetsmarknaden efter avslutad utbildning bör det framgå inom vilken sektor de arbetar i. Av redovisningen bör framgå om användare och ungdomar bedömer att utbildningen svarar mot de kompetenskrav som ställs i arbetslivet respektive inom vidare utbildning. Uppdraget ska enligt regleringsbrevet redovisas årligen till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 28 februari.

Skolverket har i regleringsbrevet för budgetåret 2015 vidare i uppdrag att genomföra fortbildningsinsatser för främst studie- och yrkesvägledare för att förbättra kvaliteten inom vägledningen. Fortbildningsinsatserna ska inriktas mot att utveckla studie- och yrkesvägledningen med särskilt fokus på ökade kunskaper om arbetsmarknaden. Fortbildningen ska främst gälla studie- och yrkesvägledningen inom grundskolan men kan också omfatta studie- och yrkesvägledningen inom gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Fortbildningen ska inriktas mot att studie- och yrkesvägledningen ska utvecklas t.ex. när det gäller att förmedla kunskaper om vilka delar av arbetsmarknaden där brist respektive överskott av arbetskraft kan förväntas uppstå i framtiden och i vilken utsträckning det finns möjligheter att få ett arbete direkt efter gymnasieexamen. Arbetet ska ske i samråd med Arbetsförmedlingen. Uppdraget har nyligen redovisats till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet).

Sveriges yrkesutbildning granskades av OECD 2007. Resultatet publicerades i rapporten Learning for Jobs, OECD Reviews of Vocational Education and Training, Sweden (2008). I rapporten konstateras att samarbetet mellan skola och arbetsliv är för svagt, vilket kan leda till att yrkesutbildningen inte svarar mot kraven på arbetsmarknaden. OECD rekommenderar bl.a. att samarbetet mellan utbildning och arbetsliv stärks (källa: dir. 2015:15).

Den föregående regeringen beslutade i juni 2014 att uppdraga till OECD att genomföra en bred översyn av ungdomars situation och etablering på arbetsmarknaden i Sverige. Fokus ligger på komponenter som kan ha särskild inverkan på ungdomars sysselsättning och etablering på arbetsmarknaden, exempelvis övergången från skola till arbetsliv, arbetsmarknadsprogram för unga och olika stöd för särskilt utsatta grupper (Regeringskansliet, pressmeddelande, den 26 juni 2014). Studien pågår och en rapport väntas, enligt uppgift från Regeringskansliet (Arbetsmarknadsdepartementet), i början av nästa år.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis framhålla att en fullständig gymnasieutbildning i det närmaste har blivit en förutsättning för att få arbete. Samtidigt som många ungdomar saknar arbete uttrycker många branschföreträdare oro för den framtida kompetensförsörjningen. Gymnasieskolan står för en viktig del av den nationella kompetensförsörjningen och det är därför allvarligt att intresset

för gymnasial yrkesutbildning enligt Skolverkets redovisning (U2014/6114/GV) har minskat.

Som framgått ovan rekommenderar OECD i sin granskning av Sveriges yrkesutbildning att samarbete mellan utbildning och arbetsliv ska stärkas. Redan i dag samverkar branscher och utbildningsanordnare på nationell, regional och lokal nivå för utveckling av olika yrkesutbildningars kvalitet och attraktionskraft genom olika modeller av s.k. yrkescollege. Vidare utreder Yrkesprogramsutredningen (dir. 2015:15) bl.a. hur yrkescollege eller liknande samverkansmodeller kan utvecklas inom branscher där sådan samverkan behövs. I utredningens uppdrag ligger också att stärka samverkan i de nationella och lokala programråden i gymnasieskolan. En fråga som ställs i utredningsdirektivet är hur kompetensbrist och ungdomsarbetslöshet kan motverkas. För att möta efterfrågan på arbetsmarknaden konstateras att det är viktigt att öka intresset för yrkesutbildning. Uppdraget omfattar följaktligen att utreda och föreslå hur matchningen mellan ungdomars val av gymnasial yrkesutbildning och efterfrågan på arbetsmarknaden kan förbättras. Kommittédirektivet för den nyligen tillsatta utredningen En attraktiv gymnasieutbildning för alla omfattar bl.a. att analysera och föreslå modeller för en starkare koppling mellan gymnasial utbildning och elevernas framtida arbetsmarknad (dir. 2015:31).

Utskottet välkomnar pågående översyner och kan samtidigt konstatera att huvuddelen av de frågor som tas upp i motionerna berörs av Yrkesprogramsutredningens kommittédirektiv och i viss mån av kommittédirektivet till utredningen En attraktiv gymnasieutbildning för alla. Utskottet anser sålunda mot bakgrund av framför allt de pågående utredningarna och även vad som i övrigt framkommit gällande pågående och nyligen avslutade myndighetsuppdrag, den aviserade skolkommissionen och den pågående OECD-studien att någon åtgärd från riksdagen inte är motiverad. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2014/15:735 (S), 2014/15:1512 (SD) yrkande 2, 2014/15:1965 (M), 2014/15:2262 (S) yrkande 2, 2014/15:2462 (S) och 2014/15:2744 (SD) yrkande 3.

Grundläggande högskolebehörighet för elever i gymnasieskolan

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen tillkännager för regeringen att det fortsatt ska vara en rättighet och inte en skyldighet för elever på gymnasieskolans yrkesprogram att läsa in grundläggande behörighet till högskolan.

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att alla gymnasieprogram ska ge grundläggande behörighet till högskolestudier.

Jämför reservation 3 (S, MP, V)

Motionerna

I flerpartimotion 2014/15:2839 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 41 och kommittémotion 2014/15:2759 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 2 begärs att det fortsatt ska vara en rättighet och inte en skyldighet för elever på gymnasieskolans yrkesprogram att läsa in grundläggande behörighet till högskolan. Motionärerna framhåller bl.a. att genom gymnasiereformen (Gy 2011) förändrades gymnasieskolan i en riktning som passar varje elev bättre och där eleverna på yrkesprogrammen själva kan välja om de vill läsa in en grundläggande högskolebehörighet. Vidare visar enligt motionärerna forskning från IFAU (Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering) på negativa effekter för bl.a. elever från icke-akademiska hem vid övergången från tvååriga yrkeslinjer till treåriga program på 1990-talet.

I motion 2014/15:2750 av Pia Nilsson m.fl. (S) begärs att alla gymnasieprogram återigen ska ge grundläggande behörighet till högskolestudier. Motionärerna framhåller bl.a. att antalet sökande till yrkesprogrammen har minskat sedan gymnasiereformen (Gy 2011) infördes och behörighetsreglerna ändrades.

Bakgrund och gällande rätt

Gällande rätt

Av 15 kap. 7 § skollagen (2010:800) framgår att utbildningen i gymnasieskolan består av nationella program som är yrkesprogram eller högskoleförberedande program.

I 16 kap. 3 § skollagen föreskrivs att yrkesprogrammen ska utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning. Vidare ska alla elever på yrkesprogram inom ramen för sin gymnasieutbildning ges möjlighet att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå.

Närmare bestämmelser om möjligheter till individuellt val och utökad program för att uppnå grundläggande behörighet finns i 4 kap. 7 och 23 §§ gymnasieförordningen (2010:2039).

För elever som inte utnyttjar dessa möjligheter finns även en rätt att efter avlagd yrkesexamen läsa in grundläggande högskolebehörighet inom ramen för den kommunala vuxenutbildningen (20 kap. 19 § skollagen).

Av 16 kap. 26 § skollagen följer att utbildningen på yrkesprogram syftar till en yrkesexamen och utbildningen på högskoleförberedande program syftar till en högskoleförberedande examen. Båda dessa examina kallas gymnasieexamen. För elever som har betyg från en utbildning som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng på ett nationellt program ska en gymnasieexamen utfärdas, om villkoren i 16 kap. 27 eller 28 § är uppfyllda.

I 16 kap. 27 § skollagen föreskrivs bl.a. att en yrkesexamen ska utfärdas om en elev som avses i 26 § har godkända betyg på en utbildning som omfattar minst 2 250 gymnasiepoäng och som innefattar en eller flera kurser i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik om sammanlagt 100 gymnasiepoäng i varje ämne samt gymnasiearbetet.

I 16 kap. 28 § skollagen föreskrivs bl.a. att en högskoleförberedande examen ska utfärdas om en elev som avses i 26 § har godkända betyg på en utbildning som omfattar minst 2 250 gymnasiepoäng och som innefattar en eller flera kurser i svenska eller svenska som andraspråk om sammanlagt 300 gymnasiepoäng, engelska om sammanlagt 200 gymnasiepoäng och matematik om sammanlagt 100 gymnasiepoäng. Gymnasiearbetet ska ingå i de godkända betygen.

Av 7 kap. 5 § högskoleförordningen (1993:100) följer bl.a. att grundläggande behörighet till en utbildning som påbörjas på grundnivå och vänder sig till nybörjare har den som avlagt en högskoleförberedande examen i gymnasieskolan (eller inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå) eller avlagt en yrkesexamen i gymnasieskolan (eller inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå) samt har lägst betyget E i de kurser i svenska eller svenska som andraspråk och engelska som krävs för en högskoleförberedande examen i gymnasieskolan.

Bakgrund

Genom gymnasiereformen (Gy 2011) blev det en tydligare indelning av gymnasieskolans program i yrkesprogram och högskoleförberedande program. Obligatoriet för yrkeselever att läsa de kurser som krävdes för grundläggande behörighet till högskoleutbildning togs bort. Omfattningen av vissa av de gymnasiegemensamma ämnena (tidigare kärnämnen) på yrkesprogrammen minskades för att ge ett utökat utrymme för yrkesfördjupning (prop. 2008/09:199, bet. 2009/10:UbU3, rskr. 2009/10:8).

Av Skolverkets samlade redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet (U2014/6114/GV) framgår att andelen av alla nya elever i gymnasieskolan som väljer ett yrkesprogram har minskat, från 35 procent 2007 till 27 procent 2013.

Skolverket hade under 2013 regeringens uppdrag att fastställa vilka kurser som får ges inom ramen för programfördjupningen på yrkesprogrammen (jfr

4 kap. 5 § gymnasieförordningen), så att elever på samtliga yrkesprogram (om de också utnyttjar sitt individuella val) kan ges möjlighet att få grundläggande behörighet inom ramen för 2 500 poäng (U2013/2576/GV). Från och med höstterminen 2013 kan alla nationella yrkesprogram ge grundläggande högskolebehörighet inom programmets ordinarie 2 500 poäng. På fem av de tolv yrkesprogrammen har behörighetsgivande kurser i svenska och svenska som andraspråk alternativt engelska lagts till i programfördjupningen. Detta innebär att gymnasieskolorna sedan hösten 2013 kan välja att ge dessa kurser inom programfördjupningen för samtliga årskurser. För de övriga sju yrkesprogrammen har det sedan tidigare funnits möjlighet att läsa behörighetsgivande kurser inom ramen för programmet. Eleverna har fortfarande rätt att läsa kurser som ger grundläggande högskolebehörighet inom ramen för det individuella valet och som utökat program (jfr Skolverkets ändringsföreskrifter SKOLFS [2010:138–142], beslutade den 12 juni 2013).

Av IFAU:s rapport Förlängningen av yrkesutbildningarna på gymnasiet: effekter på utbildningsavhopp, utbildningsnivå och inkomster (2009:7) framgår bl.a. följande: Genom reformen av gymnasieskolan 1991 förlängdes de tidigare tvååriga yrkeslinjerna till treåriga program med fler allmänna teoretiska ämnen. Detta medförde att även elever från yrkesinriktade utbildningar fick allmän behörighet till högskolan. I rapporten utvärderas en omfattande försöksverksamhet med treåriga yrkeslinjer som föregick gymnasireformen i delar av landet. Resultaten visar bl.a. att förlängningen av yrkesutbildningarna medförde en ökad sannolikhet att hoppa av gymnasiet för elever med låga slutbetyg från grundskolan och från icke-akademiska hem.

Av IFAU:s rapport Medförde längre och mer generella yrkesprogram en minskad risk för arbetslöshet? framgår bl.a. följande (2013:16): I rapporten undersöks om mer generell utbildning minskar risken för framtida arbetslöshet genom att man studerar hur yrkes elever med olika mängd generella ämnen i sin utbildning klarade sig på arbetsmarknaden under lågkonjunkturen 2008–2010. Yrkeslinjerna förlängdes i början av 1990-talet från tvååriga till treåriga samtidigt som det allmänna teoretiska innehållet utökades. Reformen föregicks av en försöksverksamhet i ett stort antal kommuner. I rapporten jämförs utvecklingen av arbetsmarknadsutfall bland elever med olika tillgång till de treåriga mer generella försökslinjerna. Resultaten ger inget stöd för en minskad risk för arbetslöshet för elever som läser en längre och mer generell yrkeslinje. För elever med låga grundskolebetyg verkar de nya linjerna i stället ha medfört en ökad risk för arbetslöshet. En trolig förklaring till de sämre arbetsmarknadsutfallen för denna grupp är de ökade avhoppet från gymnasieskolan som blev en konsekvens av förändringen av yrkeslinjerna.

Regeringen har tillsatt utredningen En attraktiv gymnasieutbildning för alla. Av kommittédirektivet framgår bl.a. att utredaren ska analysera och föreslå hur elevens rättigheter att läsa de kurser som leder till grundläggande behörighet till högskolan kan stärkas. Det kan t.ex. handla om hur huvudmannens skyldighet att erbjuda de aktuella kurserna bör utformas, så att eleven ges praktiska möjligheter att läsa dessa kurser. Olika tänkbara alternativ

för hur rättigheten kan stärkas bör analyseras med beaktande av bl.a. effekten på genomströmning och effektivitet. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2016 (dir. 2015:31).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis påminna om vissa centrala utgångspunkter i gymnasiereformen (Gy 2011) när det gäller gymnasial yrkesutbildning. Genom gymnasiereformen blev det en tydligare indelning av gymnasieskolans program i yrkesprogram och högskoleförberedande program. Obligatoriet för yrkeselever att läsa de kurser som krävdes för grundläggande behörighet till högskoleutbildning togs bort. För att inget program skulle bli en återvändsgränd garanterades eleverna på yrkesprogrammen en möjlighet att läsa in grundläggande behörighet för högskolestudier. Omfattningen av vissa av de gymnasiegemensamma ämnena på yrkesprogrammen minskades för att ge ett utökat utrymme för yrkesfördjupning (prop. 2008/09:199, bet. 2009/10:UbU3, rskr. 2009/10:8).

Utskottet kan vidare konstatera att det fr.o.m. höstterminen 2013 finns möjlighet för alla gymnasieskolor med nationella yrkesprogram att ge grundläggande högskolebehörighet inom programmets ordinarie 2 500 poäng. Utskottet välkomnar denna förändring.

Utskottet noterar i det sammanhanget att regeringen har tillsatt en utredare som ska analysera och föreslå hur elevens rättigheter att läsa de kurser som leder till grundläggande behörighet till högskolan kan stärkas. Mot den bakgrunden förtjänar en rapport från IFAU, som tittat på förlängningen av de tidigare tvååriga yrkeslinjerna till treåriga program med fler allmänna teoretiska ämnen i gymnasieskola i början av 1990-talet, att framhållas. Resultatet visar bl.a. på en ökad sannolikhet för avhopp från gymnasieskolan för elever med låga slutbetyg från grundskolan och från icke-akademiska hem (2009:7). I en annan rapport från IFAU pekar resultaten på att en längre och mer generell yrkeslinje medfört en ökad risk för arbetslöshet. En trolig förklaring till de sämre arbetsmarknadsutfallen för denna grupp är de ökade avhoppet från gymnasieskolan som blev en konsekvens av förändringen av yrkeslinjerna (2013:16).

Utskottet anser att det mot denna bakgrund framstår som märkligt att regeringen vill återgå till en ordning som innebär särskilt negativa effekter för elever från icke-akademiska hem och elever med låga grundskolebetyg. Att tvinga alla yrkeselever att läsa in grundläggande högskolebehörighet är enligt utskottets mening inte en eftersträvsvärd åtgärd.

Utskottet anser mot ovanstående bakgrund att den nuvarande ordningen är bra och vill således inte se några ändringar av det gällande regelverket för grundläggande högskolebehörighet för elever på yrkesprogrammen på det sätt som regeringen nu låter utreda. Utskottet anser sålunda att det fortsatt ska vara en rättighet och inte en skyldighet för elever på gymnasiets yrkesprogram att läsa in grundläggande behörighet till högskolan. Detta bör riksdagen som sin

mening ge regeringen till känna. Utskottet tillstyrker därmed motionerna 2014/15:2759 (M, C, FP, KD) yrkande 2 och 2014/15:2839 yrkande 41 (M, C, FP, KD) och avstyrker motion 2014/15:2750 (S).

Arbetsplatsförlagt lärande i gymnasieskolan

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om arbetsplatsförlagt lärande i gymnasieskolan.

Motionerna

I motion 2014/15:1229 av Sten Bergheden (M) yrkande 1 efterfrågas en översyn av möjligheterna att införa arbetsplatsförlagt lärande också på de högskoleförberedande programmen. Avsaknaden av arbetsplatsförlagt lärande innebär en förlorad möjlighet till kontakt med arbetslivet för dessa elever.

I motion 2014/15:1430 av Pia Nilsson m.fl. (S) framhålls möjligheten till arbetsplatsförlagt lärande under studietiden. Motionärerna menar att för att ge alla unga möjlighet att slutföra en utbildning på gymnasieskolan finns det ett behov av att utveckla samverkan mellan skolan och arbetslivet.

I motion 2014/15:2019 av Christian Holm (M) framhålls betydelsen av arbetsplatsförlagt lärande inom ramen för de högskoleförberedande programmen. En översyn bör därför göras med avsikten att alla kommuner ska erbjuda arbetsplatsförlagt lärande till samtliga elever inom gymnasieskolan.

Bakgrund och gällande rätt

Av 16 kap. 16 § skollagen (2010:800) följer bl.a. att ett yrkesprogram ska innehålla arbetsplatsförlagt lärande (APL). Med arbetsplatsförlagt lärande avses enligt 1 kap. 3 § gymnasieförordningen (2010:2039) lärande på ett program som genomförs på en eller flera arbetsplatser utanför skolan.

Arbetsplatsförlagt lärande ska enligt 4 kap. 12 § gymnasieförordningen förekomma på gymnasieskolans alla nationella yrkesprogram med minst 15 veckor. Inom den gymnasiala lärlingsutbildningen ska mer än hälften av utbildningen vara arbetsplatsförlagd. Varje vecka med arbetsplatsförlagt lärande motsvarar i gymnasieskolan 23 timmar garanterad undervisningstid. Huvudmannen får besluta att arbetsplatsförlagt lärande ska finnas på högskoleförberedande program och får då också besluta om i vilken omfattning.

Utskottets ställningstagande

När det gäller frågan om att införa arbetsplatsförlagt lärande på de högskoleförberedande programmen vill utskottet anföra följande: Utskottet

kan för närvarande inte se att något behov finns av att utvidga den rådande möjligheten för huvudmän för högskoleförberedande program att besluta om och i vilken omfattning arbetsplatsförlagt lärande ska finnas på dessa program. Utskottet vill heller inte ställa sig bakom någon översyn som innebär att kommunerna ska förpliktigas att erbjuda arbetsplatsförlagt lärande till samtliga elever i gymnasieskolan. Därmed avstyrker utskottet motionerna 2014/15:1229 yrkande 1, 2014/15:1430 (S) och 2014/15:2019 (M).

Lärlingsutbildning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om lärlingsutbildning och administrativa rutiner för utbetalning av statsbidrag för gymnasial lärlingsutbildning.

Jämför reservation 4 (M, C, FP, KD) och reservation 5 (C).

Motionerna

Lärlingsutbildning

I flerpartimotion 2014/15:2575 av Ulf Kristersson m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 15 begärs att arbetsgivarnas ansvar för lärlingsutbildningarna ska öka så att de ännu bättre kan anpassas till arbetsmarknadens behov. Ett första steg är att genomföra en försöksverksamhet kring gymnasial lärlingsutbildning där branscher och arbetsgivare har ökat inflytande och ansvar genom s.k. branschlärlingar.

I partimotion 2014/15:2565 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 6 framhålls bl.a. behovet av att införa lärlingslön och fortsatt reformering av lärlingsystemet genom att titta på erfarenheter från Tyskland och Österrike.

I motion 2014/15:1850 av Hans Rothenberg m.fl. (M) yrkande 11 begärs att lärlingsutbildningen ska utvecklas vidare enligt europeisk modell, där arbetsgivarna tar ett större ansvar för yrkesutbildningarna.

Administrativa rutiner för utbetalning av statsbidrag för gymnasial lärlingsutbildning

I motion 2014/15:1662 av Penilla Gunther (KD) efterfrågas, som det får förstås, en översyn och förenkling av reglerna för utbetalning av ersättning till arbetsgivare i samband med den arbetsplatsförlagda delen av den gymnasiala lärlingsutbildningen. Den del av ersättningen som är avsedd för arbetsgivaren som tar emot en lärling bör betalas ut direkt av Skolverket till arbetsgivaren och inte som i dag betalas ut via huvudmannen som anordnar gymnasial lärlingsutbildning.

Bakgrund och gällande rätt

Lärlingsutbildning

Efter tre års försöksverksamhet infördes hösten 2011 lärlingsutbildning som en ordinarie utbildningsform inom gymnasieskolan (prop. 2008/09:199, bet. 2009/10:UbU3, rskr. 2009/10:8).

Av 16 kap. 11 § skollagen framgår att det inom yrkesprogrammen får finnas en gymnasial lärlingsutbildning som börjar det första, andra eller tredje läsåret. Den gymnasiala lärlingsutbildningen ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser.

Från och med den 1 januari 2014 finns en möjlighet för elever i gymnasial lärlingsutbildning att få en kostnadsersättning, s.k. lärlingsersättning. Elever som deltar i gymnasial lärlingsutbildning kan söka lärlingsersättning under förutsättning att de har ett utbildningskontrakt enligt 16 kap. 11 a § skollagen (2010:800) och har rätt till studiehjälp enligt studiestödslagen (1999:1395). Lärlingsersättningen lämnas med 1 000 kronor per månad (förordningen [2013:1121] om kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning). Beloppet motsvarar ca 100 kronor per dag som eleven är på arbetsplatsen (prop. 2013/14:1 utg.omr. 16 s. 70).

Riksdagen ställde sig den 19 december 2014 bakom ett förslag från allianspartierna om en satsning som innebär att lärlingsersättningen kan fördubblas fr.o.m. den 1 januari 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 15, bet. 2014/15:UbU2, rskr. 2014/15:91).

En ny arbetsrättslig lagstiftning har beslutats genom lag (2014:421) om gymnasial lärlingsanställning. Från och med den 1 juli 2014 kan således elever som går en gymnasial lärlingsutbildning inom något av gymnasieskolans yrkesprogram bli anställd i en ny anställningsform, gymnasial lärlingsanställning. Det innebär bl.a. att lärlingarna kan uppbära lön eller annan förmån till följd av en anställning enligt lagen om gymnasial lärlingsanställning (prop. 2013/14:80, bet. 2013/14:UbU18, rskr. 2013/14:265).

I promemorian Lärlingsutbildning och arbetsplatsförlagt lärande inom gymnasieskolan och gymnasiesärskolan (U2014/4311/GV) föreslås bl.a. i syfte att bevara lärlingsutbildningens särprägel som en utbildning med mycket arbetsplatsförlagt lärande (APL) att lärlingsutbildning i gymnasieskolan senast får påbörjas under höstterminen det andra läsåret. Det innebär att det inte längre kommer att vara möjligt att börja lärlingsutbildning det tredje läsåret. Elever som börjar gymnasial lärlingsutbildning inom gymnasieskolan under höstterminen det första läsåret ska ha minst 55 veckor APL, minst 45 veckor om eleven börjar vårterminen det första läsåret och minst 35 veckor om eleven börjar höstterminen det andra läsåret. Promemorian har remissbehandlats och ärendet bereds i Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet).

Yrkesprogramsutredningen fick i februari 2015 ett tilläggsdirektiv (dir. 2015:15) av vilket det framgår bl.a. följande: Det finns anledning att analysera förutsättningarna för att vidareutveckla den svenska gymnasiala

lärlingsutbildningen i en riktning där arbetsgivarna tar ett större ansvar för rekryteringen och utbildningen av lärlingar och där branscherna i större utsträckning involveras i utbildningsinnehåll, genomförande och kvalitetssäkring. Lämpligen bör detta prövas inom ramen för en försöksverksamhet. En sådan verksamhet kan exempelvis rymmas inom samverkansformen yrkescollege.

Utredaren ska

- undersöka om det finns intresse och förutsättningar för en försöksverksamhet med s.k. branschlärningar, dvs. en lärlingsutbildning i gymnasieskolan med större inflytande och ansvar för branscher och arbetsgivare.

Om det finns intresse och förutsättningar för en försöksverksamhet ska utredaren

- utreda och föreslå hur mottagande, urval och antagning ska genomföras om det är arbetsgivaren som rekryterar lärlingen
- med beaktande av EU:s statsstödsregler utreda och föreslå hur verksamma inom branschen ska ersättas för sina kostnader i samband med försöksverksamheten och redovisa de ekonomiska konsekvenserna för skolhuvudmännen när det gäller de berörda eleverna
- utreda och föreslå vem som ska vara huvudman för utbildningen och vem som ska ha ansvaret för att elevernas rättigheter tillgodoses
- redovisa hur verksamhetens kvalitet och uppföljning kan säkerställas
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Utredaren ska vidare, om utredaren lämnar förslag om en försöksverksamhet med branschlärningar, bl.a. ta ställning till och redovisa om dagens 20-årsgräns för att få börja i gymnasieskolan är ändamålsenlig när det gäller branschlärningar.

Uppdraget ska i denna del redovisas senast den 30 september 2015.

Administrativa rutiner för utbetalning av statsbidrag för gymnasial lärlingsutbildning

I förordningen (2011:947) om statsbidrag för gymnasial lärlingsutbildning finns närmare bestämmelser om bl.a. förutsättningar och beräkning av statsbidrag och fördelning av statsbidrag. Skolverket beslutar om och betalar ut statsbidrag. Statsbidrag kan lämnas med upp till 67 500 kronor per elev och läsår. Statsbidrag kan sökas av huvudmän som anordnar gymnasial lärlingsutbildning inom gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Bidraget ska användas till kostnader för att utveckla lärlingsutbildningen, ersättning till arbetsgivare som tar emot lärlingar samt som ersättning till arbetsgivare för utbildade handledare. De delar av statsbidraget som ska gå till arbetsgivaren, som kan vara en fysisk eller juridisk person, betalas ut av huvudmannen.

Utskottets ställningstagande

Lärlingsutbildning

Efter tre års försöksverksamhet infördes hösten 2011 lärlingsutbildning som en ordinarie utbildningsform inom gymnasieskolan (prop. 2008/09:199, bet. 2009/10:UbU3, rskr. 2009/10:8). Utskottet vill i det sammanhanget erinra om att lärlingsutbildningen innebär en stor förändring i det svenska utbildningsväsendet – både genom att den är relativt omfattande när det gäller antalet ungdomar som berörs och för att den till sitt innehåll är annorlunda jämfört med hur yrkesutbildningen fungerat tidigare. Utbildningsformen ställer andra krav inte bara på lärlingarna utan också på gymnasieskolorna och arbetsplatserna.

När det gäller frågan om att införa en lärlingslön för lärlingar anser utskottet att det inte finns något behov av att införa lärlingslön utöver den lön eller ersättning som kan bli aktuell inom ramen för en gymnasial lärlingsanställning eller den möjlighet till kostnadsersättning i form av lärlingsersättning som under vissa förutsättningar kan betalas ut. Utskottet avstyrker därmed motion 2014/15:2565 (C) yrkande 6 i denna del.

När det sedan gäller frågan om att arbetsgivarna ska ges större inflytande över lärlingsutbildningen är det en fråga som Yrkesprogramsutredningen (dir. 2015:15) ser över. Mer specifikt är det förutsättningarna för en försöksverksamhet med s.k. branschlärlingar som utreds. Utskottet kan konstatera att utredningsdirektivet ligger i linje med motionärernas önskemål i motion 2014/15:2575 (M, C, FP, KD) yrkande 15 och i viss mån även med önskemålet i motion 2014/15:1850 (M) yrkande 11. Utskottet vill dock inte föregripa den utredning som pågår och avstyrker därmed motionerna 2014/15:1850 (M) yrkande 11, 2014/15:2565 (C) yrkande 6 i denna del och 2014/15:2575 (M, C, FP, KD) yrkande 15.

Administrativa rutiner för utbetalning av statsbidrag för gymnasial lärlingsutbildning

När det gäller frågan om ändra de administrativa rutinerna för utbetalning av statsbidrag för gymnasial lärlingsutbildning vill utskottet anföra följande: Utskottet kan konstatera att frågan om de administrativa rutinerna regleras i en av regeringen beslutad förordning som innebär att det enligt den gällande ordningen är Skolverket som betalar ut ersättningen till arbetsgivaren via den huvudman som anordnar den gymnasiala lärlingsutbildningen. Det är sålunda regeringen som beslutar i dessa frågor. Det aktuella yrkandet är således inte en fråga för riksdagen. Utskottet avstyrker därmed motion 2014/15:1662 (KD).

Nya inriktningar på de nationella programmen m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. nya inriktningar på de nationella programmen.

Jämför reservation 6 (M, C, FP, KD)

Motionerna

I flerpartimotion 2014/15:2839 av Tomas Tobé m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 40 framhålls behovet av att öka attraktiviteten i teknik- och vårdprogrammen genom tydligare yrkesutgångar: gymnasielingenjör respektive undersköterska. Motionärerna framhåller att för att klara arbetsmarknadens kompetensbehov är det viktigt att yrkesprogrammen blir attraktiva för eleverna.

En utbildning med inriktning mot att arbeta som personlig assistent bör, som det får förstås, inrättas inom gymnasieskolan enligt motion 2014/15:742 av Shadiye Heydari (S). Motionären framhåller att det finns ett stort behov av en formell utbildning för personliga assistenter i syfte att bl.a. höja yrkets status.

I motion 2014/15:1275 av Sten Bergheden (M) yrkande 1 begärs, som det får förstås, att vid framtagandet av en nationell livsmedelsstrategi bör naturbruksprogrammet omfattas av arbetet i syfte att bredda programmets utbildningar till gagn för Sveriges livsmedelsproduktion och livsmedellexport.

Enligt motion 2014/15:1512 av Anna Hagwall (SD) yrkande 1 bör inriktningen ”administration” tas bort från gymnasieskolans handels- och administrationsprogram i syfte att skapa ett renodlat handelsprogram. Motionären framhåller att handeln behöver ett attraktivare nationellt program med en ännu tydligare koppling till branschens behov.

I motion 2014/15:2200 av Fredrik Olovsson (S) begärs bl.a., som det får förstås, att utformningen av de nationella programmens kurser och ämnen ska utformas så att de är bättre anpassade till regleringen när det gäller t.ex. grundläggande högskolebehörighet.

I motion 2014/15:2206 av Isak From m.fl. (S) yrkandena 1 och 2 framhålls att det faktum att elever vid bygg- och anläggningsprogrammets inriktning anläggningsfordon i praktiken inte längre kan få vissa körkortsbehörigheter sedan gymnasiereformens införande innebär såväl säkerhetsrisker för elever och lärare som minskad anställningsbarhet för eleverna. Enligt motionärerna bör möjligheterna att få vissa körkortsbehörigheter, bl.a. körkort med behörighet C (tung lastbil) återinföras.

Bakgrund och gällande rätt

Av 4 kap. 1 § gymnasieförordningen (2010:2039) framgår bl.a. att ett nationellt program inom gymnasieskolan består av

- gymnasiegemensamma ämnen
- programgemensamma ämnen
- i förekommande fall för inriktningen gemensamma karaktärsämneskurser
- programfördjupning
- kurser inom det individuella valet
- gymnasiearbete.

Det är regeringen som, efter Skolverkets beredning i samverkan med avnämare, beslutar om vilka ämnen som ska vara programgemensamma (dvs. obligatoriska på respektive program) samt vilka nationella inriktningar som ska finnas på gymnasieskolans nationella program (jfr 4 kap. 1 och 2 §§ gymnasieförordningen). Regeringen föreskriver vidare vilka kurser som måste erbjudas som individuellt val (4 kap. 7 § gymnasieförordningen). Skolverket har regeringens bemyndigande att meddela föreskrifter om vilka ämnen som utöver de gymnasiegemensamma ämnena ska få förekomma i gymnasieskolan samt om ämnesplaner (tidigare kursplaner). Skolverket föreskriver också vilka ämnen och kurser som ska ingå i de nationella inriktningar som regeringen beslutat om.

Av bilaga 1 till gymnasieförordningen framgår att det finns 60 nationella inriktningar på de 18 nationella programmen. Handels- och administrationsprogrammet har två nationella inriktningar: ”administrativ service” och ”handel och service”. Vård- och omsorgsprogrammet har inga nationella inriktningar. Teknikprogrammet har fem inriktningar: ”design och produktutveckling”, ”informations- och medieteknik”, ”produktionsteknik”, ”samhällsbyggande och miljö” och ”teknikvetenskap”.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att när det gäller de aktuella yrkandena om att införa nya inriktningar på nationella program och på olika sätt införa eller uppmärksamma vissa ämnen eller kunskapsområden i gymnasieskolan, är det som framgått ovan Skolverket eller regeringen som beslutar i dessa frågor. De aktuella yrkandena är således inte frågor för riksdagen.

När det särskilt gäller yrkandena som tar sikte på nationella program och inriktningar vill utskottet i sammanhanget nämna att kommittédirektivet för utredningen En attraktiv gymnasieutbildning för alla innebär att utredaren ska analysera om det finns anledning av göra justeringar av det nationella utbudet av program och inriktningar i gymnasieskolan och i så fall föreslå sådana justeringar (dir. 2015:31). Utskottet vill även nämna att tilläggsdirektivet till Yrkesprogramsutredningen innefattar att utredaren ska analysera och föreslå hur en försöksverksamhet kan inrättas där teknikprogrammet i gymnasieskolan kompletteras med en eller flera industritekniska inriktningar med tydliga yrkesutgångar och vid behov föreslå justeringar av programmets

befintliga inriktningar (dir. 2015:15). Utskottet vill vidare när det gäller yrkandet om körkort på bygg- och anläggningsprogrammet även upplysa om att kommittédirektivet för utredningen En attraktiv gymnasieutbildning för alla även omfattar frågan om det ska vara möjligt att ta C-körkort på bygg- och anläggningsprogrammet (dir. 2015:31). Därmed avstyrks motionerna 2014/15:742 (S), 2014/15:1275 (M) yrkande 1, 2014/15:1512 (SD) yrkande 1, 2014/15:2200 (S), 2014/15:2206 (S) yrkandena 1 och 2 och 2014/15:2839 (M, C, FP, KD) yrkande 40.

Ett estetiskt ämne på alla nationella program

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ett estetiskt ämne på alla nationella program.

Motionerna

I motion 2014/15:1753 av Berit Högman m.fl. (S) yrkande 4 framhålls kreativitet som förutsättning för utveckling. Motionärerna vill därför att ett estetiskt ämne ska vara obligatoriskt i gymnasieskolan.

I motion 2014/15:2054 av Johan Büser och Mattias Jonsson (S) begärs att ett estetiskt ämne ska ingå i alla gymnasieprogram. Motionärerna framhåller att det bland eleverna finns en stor entusiasm kring estetiska ämnen. I praktiken faller dock valet oftast på kurser som är gynnsamma för betyg och behörighet, exempelvis kurser med meritpoäng.

Bakgrund och gällande rätt

Av 4 kap. 1 § gymnasieförordningen (2010:2039) framgår bl.a. att ett nationellt program inom gymnasieskolan består av

- gymnasiegemensamma ämnen
- programgemensamma ämnen
- i förekommande fall för inriktningen gemensamma karaktärsämneskurser
- programfördjupning
- kurser inom det individuella valet
- gymnasiearbete.

Det är regeringen som, efter Skolverkets beredning i samverkan med avnämare, beslutar om vilka ämnen som ska vara programgemensamma (dvs. obligatoriska på respektive program) samt vilka nationella inriktningar som ska finnas på gymnasieskolans nationella program (jfr 4 kap. 1 och 2 §§ gymnasieförordningen). Regeringen föreskriver vidare vilka kurser som måste erbjudas som individuellt val (4 kap. 7 § gymnasieförordningen). Skolverket

har regeringens bemyndigande att meddela föreskrifter om vilka ämnen som utöver de gymnasiegemensamma ämnena ska få förekomma i gymnasieskolan samt om ämnesplaner (tidigare kursplaner). Skolverket föreskriver också vilka ämnen och kurser som ska ingå i de nationella inriktningar som regeringen beslutat om.

Vilka gymnasiegemensamma ämnen (tidigare kärnämnen) som ska ingå i alla nationella program beslutas av riksdagen i lag (jfr bilaga 3 skollagen). Ämnesplanerna för de gymnasiegemensamma ämnena beslutas av regeringen efter förslag från Skolverket (jfr 16 kap. 21 § skollagen).

I 5 kap. 1 och 3 §§ gymnasieförordningen (2010:2039) har det införts bestämmelser som på högskoleförberedande program möjliggör särskilda varianter inom det estetiska området.

Innan gymnasiereformen (Gy 2011) ingick en kurs om 50 gymnasiepoäng i kärnämnet estetisk verksamhet i samtliga nationella program i gymnasieskolan. Genom gymnasiereformen (prop. 2008/09:199, bet. 2009/10:UbU3, rskr. 2009/10:8) utgick estetisk verksamhet som gymnasiegemensamt ämne (kärnämne).

Regeringen har tillsatt utredningen En attraktiv gymnasieutbildning för alla. Av kommittédirektivet framgår bl.a. att utredaren ska analysera och föreslå hur alla nationella program i gymnasieskolan kan innefatta ett estetiskt ämne. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2016 (dir. 2015:31).

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det är väsentligt att alla gymnasieelever får utveckla och använda sin fantasi och kreativitet. Estetik, kreativitet och förmåga att uttrycka sig konstnärligt är en tillgång i många yrken, och det är väsentligt att alla ungdomar får komma i kontakt med olika kulturella uttryck och möjlighet att utveckla sina skapande talanger. Utskottet anser således att ett estetiskt ämne bör ingå i alla nationella program och välkomnar därför den utredning som regeringen tillsatt. Utskottet noterar att inriktningen på den aviserade utredningen ligger väl i linje med motionsönskemålet i motion 2014/15:2054 (S). Utskottet ser dock ingen anledning att föregripa den pågående utredningen och avstyrker således motionerna 2014/15:1753 (S) yrkande 4 och 2014/15:2054 (S).

Drogtester i gymnasieskolan

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om drogtester i gymnasieskolan.

Motionerna

I motion 2014/15:1331 av Margareta B Kjellin (M) begärs att det ska införas slumpvisa drogtester i gymnasieskolan. Samhället har ett ansvar att göra sitt yttersta för att lokalisera och hjälpa de ungdomar som befinner sig i farozonen vad gäller droganvändande. Erfarenheter i andra länder visar att slumpvisa drogtester har gett positiva effekter.

I motion 2014/15:1532 Elisabeth Svantesson (M) efterfrågas en ändrad lagstiftning i syfte att underlätta genomförandet av slumpvisa drogtester i gymnasieskolan och då särskilt på yrkesprogrammen. Drogtester på gymnasieskolans yrkesprogram är viktiga för andra människors säkerhet då det i vissa fall är aktuellt för eleverna att övningsköra med tunga fordon på våra vägar.

Enligt motion 2014/15:2021 av Christian Holm (M) bör det vara möjligt att genomföra drogtester i gymnasieskolor. Gymnasieskolorna bör arbeta mer proaktivt mot droger, t.ex. genom att upprätta kontrakt mellan elev, målsman och gymnasieskolan. Genom kontraktet godkänns att gymnasieskolan, vid misstanke om missbruk, får drogtesta sina elever.

I motion 2014/15:2511 av Roger Hedlund (SD) begärs att det ska bli möjligt att införa drogtester i skolan. Enligt motionären kan drogtester i skolan minska droganvändningen bland ungdomar och därmed förebygga bl.a. utslagning, familjetragedier och kriminalitet.

Bakgrund och gällande rätt

Skollagen (2010:800) reglerar inte drogtester av gymnasieelever eller skolelever. Enligt 2 kap. 6 § regeringsformen är dock varje medborgare gentemot det allmänna skyddad mot påtvingade kroppsliga ingrepp. Detta skydd får, enligt 20 § första stycket samma kapitel, under vissa förutsättningar begränsas genom lag. Urinprovstagning anses vara att betrakta som ett sådant kroppsligt ingrepp som avses i 2 kap. 6 § regeringsformen. Åtgärder som innebär att gymnasieelever tvingas genomgå drogtest genom urinprovstagning kräver alltså lagstöd. Det finns inga sådana bestämmelser i skollagen eller någon annan lag.

Justitieombudsmannen (JO) har i ett beslut från 2010 kommit fram till att slumpvisa drogtester av gymnasieelever är tillåtna om elevens reella och fullt frivilliga samtycke införskaffats vid varje enskilt provtillfälle. JO ser samtidigt svårigheter med att genomföra drogtester och menar att det kan "... däremot uppstå situationer när den enskildes samtycke till att lämna ett prov inte

framstår som reellt” och att ”(d)et ställs därmed stora krav på berörd personal att säkerställa att elevens medverkan är i egentlig mening frivillig ...”. JO menade avslutningsvis att det fanns skäl att överlämna en kopia av beslutet för kännedom till Utbildningsdepartementet (dnr 479-2010). Skolinspektionen har därefter i ett brev (dnr 2010:3546) till Utbildningsdepartementet påtalat behovet av förtydliganden i lagstiftningen om drogtester på skolområdet. Frågan bereds inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet).

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att såväl Justitieombudsmannen som Skolinspektionen har identifierat svårigheter med den befintliga regleringen av drogtester inom skolområdet. Frågan bereds inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet). Utskottet är mot den redovisade bakgrunden i nuläget inte berett att ställa sig bakom någon ändring av gällande lagstiftning. Därmed avstyrks motionerna 2014/15:1331 (M), 2014/15:1532 (M), 2014/15:2021 (M) och 2014/15:2511 (SD).

Övriga frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om marknadsföring av gymnasieutbildning, gymnasieutbildning vid folkhögskola med kommunal finansiering, naturbruksprogrammet, gymnasieskolornas informationsansvar när det gäller myndiga elever, elevresor till och från skolan för gymnasieelever med funktionsnedsättning, tillgodoräknande av gymnasiestudier utomlands, registerkontroll av personal i gymnasieskolan och fackliga organisationers möjligheter att informera i gymnasieskolor.

Jämför reservation 7 (SD).

Motionerna

Marknadsföring av gymnasieutbildning

Tydliga regler ska införas i skollagen om gymnasieskolornas marknadsföring gentemot elever enligt motion 2014/15:250 av Richard Jomshof m.fl. (SD). Det förekommer oseriös marknadsföring bland gymnasieskolorna enligt motionärerna. De resurser som läggs ned för marknadsföring behövs bättre på annat håll i gymnasieskolorna.

Gymnasieutbildning vid folkhögskola med kommunal finansiering

I motion 2014/15:1001 av Per-Ingvar Johnsson och Annika Qarllsson (C) begärs en översyn av möjligheten att ge studerande inom det kommunala

aktivitetsansvaret rätt att söka folkhögskoleutbildning för att kunna fullfölja sina studier för att få grundskole- och gymnasiekompetens och ha tillgång till den finansiering som kommunen är skyldig att stå för. Enligt motionärerna kan folkhögskolans annorlunda studieformer vara bättre för elever som tidigare inte lyckats så väl i den vanliga gymnasieskolan.

Naturbruksprogrammet

I motion 2014/15:1275 av Sten Bergheden (M) yrkande 2 begärs en översyn över hur de svenska skogs- och lantbruksskolorna kan stärkas ekonomiskt. Vidare efterfrågas i yrkande 3 en långsiktig strategi för hur de olika utbildningarna på skogs- och lantbruksskolorna kan bli än mer attraktiva för ungdomar. I yrkande 4 begärs att Skaraborg ska bli ett försöksområde för att generellt stärka skogs- och lantbruksskolorna och göra dem mer attraktiva.

Gymnasieskolornas informationsansvar när det gäller myndiga elever

I motion 2014/15:359 av Lotta Finstorp (M) efterfrågas en översyn av skolans möjlighet att skriva en frivillig förbindelse mellan elev, skola och vårdnadshavare, som ger skolan rätt att i olika sammanhang ta kontakt med hemmet under hela studietiden även när eleven blir myndig. Detta mot bakgrund av att många unga mår psykiskt dåligt och det finns en problematik runt kommunikationen med dessa ungdomar när de blir myndiga. Motionären betonar vidare vikten av en god kontakt mellan elever, skolor och vårdnadshavare.

I motion 2014/15:1155 av Tomas Eneroth och Monica Haider (S) efterfrågas en översyn av det nuvarande regelverket för skolans informationsansvar när det gäller myndiga elever. Enligt motionärerna är psykisk ohälsa ett växande problem bland dagens unga. För att tidigt kunna göra rätt insatser krävs stöd från dem som finns i omgivningen – elevhälsan, skolan, vårdnadshavarna.

Elevresor till och från skolan för gymnasieelever med funktionsnedsättning

I motion 2014/15:2289 av Kerstin Nilsson m.fl. (S) begärs en översyn av regelverket för elevresor för gymnasieelever med funktionsnedsättning. Elever i gymnasieskolan med funktionsnedsättning har inte samma rättigheter som barn i grundskolan vad gäller skolskjuts. Enligt motionärerna bör samhället stå för eventuella merkostnader som uppstår för elevresor till och från gymnasieskolan för elever med funktionsnedsättning.

Tillgodoräknande av gymnasiestudier utomlands

I motion 2014/15:422 av Robert Hannah m.fl. (FP) yrkande 1 efterfrågas en översyn över hur svenska ungdomar lättare ska kunna tillgodogöra sig

gymnasiepoäng för gymnasiestudier utomlands, särskilt inom språk. Motionären framhåller bl.a. att värdet av gymnasieutbyte är stort, bl.a. för den enskilda elevens utveckling.

Registerkontroll av personal i gymnasieskolan

I motion 2014/15:2801 av Fredrik Lundh Sammeli och Hannah Bergstedt (S) föreslås att lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg även ska gälla de som söker arbete i gymnasieskolan, eftersom elever är minderåriga under sitt första och andra år i gymnasieskolan.

Fackliga organisationers möjligheter att informera i gymnasieskolor

I motion 2014/15:1751 av Patrik Lundqvist (S) efterfrågas åtgärder för att underlätta för fackliga organisationer att informera i gymnasieskolorna om arbetsmarknadens villkor och löntagares rättigheter. Enligt motionären rapporteras det ständigt om hur unga utnyttjas i arbetslivet, vilket visar på ett behov av ökade möjligheter till facklig information i skolorna.

Bakgrund och gällande rätt

Marknadsföring av gymnasieutbildning

Av marknadsföringslagen (2008:486) följer att marknadsföring ska stämma överens med god marknadsföringssed. Marknadsföring ska också utformas och presenteras så att det tydligt framgår att det är fråga om marknadsföring (5 och 9 §§). Med andra ord får reklam inte vara utformad så att den uppfattas som redaktionell text, utan ska uppfattas som just reklam.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Friskolornas Riksförbund har i samarbete med bl.a. Konsumentverket tagit fram ett underlag till stöd för skolhuvudmännens marknadsföring av gymnasieutbildning. Underlaget innehåller bl.a. en checklista över vad marknadsföringen kan omfatta, som kan vara till hjälp och stöd.

Gymnasieutbildning vid folkhögskola med kommunal finansiering

Av 29 kap. 9 § skollagen (2010:800) följer bl.a. att en hemkommun löpande under året ska hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen är sysselsatta som har fullgjort sin skolplikt men inte har fyllt 20 år och inte genomfört eller har fullföljt utbildning på nationella program i gymnasieskola eller gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning (aktivitetsansvar). Hemkommunen har inom ramen för ansvaret uppgiften att erbjuda de ungdomar som berörs lämpliga individuella åtgärder. Åtgärderna ska i första hand syfta till att motivera den enskilde att påbörja eller återuppta en utbildning. Kommunen ska dokumentera sina insatser på lämpligt sätt.

I 15 kap. 30 § skollagen (2010:800) berörs kommunens ansvar för en gymnasieskola med offentlig huvudman. Av lagrummet framgår att varje kommun ansvarar för att ungdomarna i kommunerna erbjuds gymnasieutbildning av god kvalitet. Kommunen kan erbjuda utbildning som den själv anordnar eller utbildning som anordnas av en annan kommun eller ett landsting enligt samverkansavtal med kommunen eller landstinget. Kommuner som har ingått ett samverkansavtal bildar ett samverkansområde för utbildningen. Vilka utbildningar som erbjuds och antalet platser på dessa ska så långt det är möjligt anpassas med hänsyn till ungdomarnas önskemål.

Bestämmelser om interkommunal ersättning och bidrag från hemkommunen för elever vid utbildning på nationella program vid en fristående gymnasieskola regleras i 16 kap. 50–55 §§ skollagen.

I förordningen (1991:977) om statsbidrag till folkbildningen finns bestämmelser om bl.a. särskilda villkor för statsbidrag till folkhögskolor. Av 6 § framgår att allmänna kurser som är avsedda främst för dem som saknar grundskole- och gymnasieutbildning årligen ska utgöra minst 15 procent av verksamheten. Vidare framgår att till en allmän kurs som ger en behörighet motsvarande den som kan fås genom skolväsendet får endast den som fyller 18 år senast under det kalenderår kursen börjar eller som är äldre antas. Trots detta får en folkhögskola till undervisningen anta en yngre elev som går ett introduktionsprogram i gymnasieskolan. Av 7 § framgår att undervisningen ska vara avgiftsfri.

Av Skolinspektionens regleringsbrev för budgetåret 2015 följer att inspektionen under 2015 ska genomföra en kvalitetsgranskning av kommunernas arbete med det kommunala aktivitetsansvaret för ungdomar som inte fyllt 20 år och som inte genomför eller har fullföljt utbildning på nationella program i gymnasieskola, nationella eller specialutformade program i gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning. Uppdraget ska slutrapporteras till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 11 december 2015.

Av Skolverkets regleringsbrev för budgetåret 2015 följer att verket ska erbjuda stöd till kommunerna i deras arbete med kommunernas aktivitetsansvar för ungdomar som inte har fyllt 20 år och som inte genomför eller har fullföljt utbildning på nationella program i gymnasieskola, nationella eller specialutformade program i gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning. Stödet ska gälla register och statistik samt dokumentation av kommunernas insatser till ungdomar som omfattas av ansvaret. Myndigheten ska även slutföra uppdraget med att utveckla en modell för nationell uppföljning av de ungdomar som omfattas av aktivitetsansvaret i syfte att förbättra kunskapen om dessa ungdomar. Skolverket ska senast den 31 oktober 2015 lämna en rapport om denna del av uppdraget till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet). Därefter ska Skolverket årligen i samband med årsredovisningen redovisa sina insatser på området.

Av budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 16 s. 173) framgår bl.a. följande. För att minska avhoppet från gymnasieskolan bör

nationella mål utarbetas. Regeringen avser även att inleda samtal med den kommunala sektorn och de berörda parterna för att utarbeta en gemensam strategi i samma syfte. Samtalen bör även omfatta det kommunala aktivitetsansvaret, eftersom detta är av särskild betydelse i sammanhanget.

Av kommittédirektivet till utredningen En attraktiv gymnasieutbildning för alla framgår att utredaren bl.a. ska kartlägga och redovisa vilka de relevanta aktörerna på området är och hur de kan samverka med varandra för att bidra till att alla ungdomar påbörjar och fullföljer en gymnasieutbildning. I sammanhanget anges att det kommunala aktivitetsansvaret särskilt ska beaktas. Vidare ska utredaren ta ställning till om folkhögskoleutbildningar ska vara tillgängliga även för ungdomar som inte har fyllt 18 år och om så är fallet i vilken utsträckning. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2016 (dir. 2015:31).

Naturbruksprogrammet

Utbildningarna på de tidigare skogs- och lantbruksskolorna är sedan i början av 1970-talet en del av gymnasieskolan och återfinns numera på det treåriga naturbruksprogrammet. Naturbruksprogrammet är ett yrkesprogram och har fyra olika inriktningar: djur, lantbruk, skog och trädgård.

Gymnasieskolornas informationsansvar när det gäller myndiga elever

Av 15 kap. 16 § andra stycket skollagen framgår att om en elev i gymnasieskolan utan giltigt skäl uteblir från den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, ska rektorn se till att elevens vårdnadshavare samma dag informeras om att eleven har varit frånvarande. Om det finns särskilda skäl behöver elevens vårdnadshavare inte informeras samma dag. Av förarbetena framgår att denna lagreglering endast gäller omyndiga elever (prop. 2009/10:165 s. 783).

Justitieombudsmannen (JO) har gjort följande uttalande om en myndig elevs integritetsskydd:

Sedan en person fyllt 18 år, är han myndig och har själv rätt att bestämma om sina personliga förhållanden. Något undantag för förhållanden som rör skolan finns i detta avseende inte. Eleven är beträffande sin skolgång således självständig gentemot sina föräldrar. En följd av detta är att normal sekretess råder för skolans uppgifter om eleven även i förhållande till föräldrarna.

Det finns mot bakgrund av det nu anförda inte längre något skäl för skolan att sedan en elev uppnått myndighetsåldern, kontakta elevens föräldrar i frågor som rör elevens förhållanden i skolan. Däremot är skolan skyldig att på en förälders begäran lämna ut uppgifter som inte omfattas av sekretess i den mån uppgifterna finns noterade i allmän handling (JO-beslut den 28 augusti 1997, dnr 4877-1996).

JO har vidare uttalat att föräldrarna kan underrättas trots att eleven är myndig om det är fråga om en nödsituation (JO-beslut den 22 april 1994, dnr 4436-1993).

Elevresor till och från skolan för gymnasieelever med funktionsnedsättning

Kommunernas skyldighet att i vissa fall ordna kostnadsfri skolskjuts för elever i grundskolan regleras i 10 kap. 32, 33 och 40 §§ skollagen (2010:800).

Elever i gymnasieskolan har inte samma lagstadgade rätt till skolskjuts. Kommunernas skyldigheter när det gäller gymnasieelevernas resor regleras i en särskild lagstiftning för dagliga elevresor. Av 2 § lagen (1991:1110) om kommuners skyldighet att svara för vissa elevresor framgår att för en elev som har rätt till studiehjälp enligt studiestödslagen (1999:1395) ska den kommun som enligt 29 kap. 6 § skollagen (2010:800) är elevens hemkommun ansvara för elevens kostnader för dagliga resor mellan bostaden och skolan. Ansvaret gäller för sådana resor där färdvägen är minst sex kilometer. Stödet ska ges kontant eller på annat lämpligt sätt enligt kommunens bestämmande. Om stödet ges kontant är kommunen inte skyldig att ge högre ersättning än vad som motsvarar 1/30 av prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken för varje hel kalendermånad som eleven har kostnader för resor mellan bostaden och skolan.

När det gäller gymnasieelever med funktionsnedsättning som inte kan åka i kollektivtrafiken finns det i vissa fall möjlighet att få färdtjänst enligt de bestämmelser som följer av lagen (1997:736) om färdtjänst. För färdtjänst får en avgift tas ut.

För elever i utbildning för döva och hörselskadade enligt 10 kap. gymnasieförordningen (2010:2039), svårt rörelsehindrade ungdomar (Rhanpassad utbildning) enligt 11 kap. gymnasieförordningen, och döva och hörselskadade enligt 9 kap. förordningen (2014:854) om vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år finns i vissa fall möjlighet till bidrag för dagliga resor mellan bostaden och utbildningsorten. Detta följer av 1 och 4 §§ förordningen (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

Tillgodoräknande av gymnasiestudier utomlands

Enligt 2011 års läroplan för gymnasieskolan har rektorn ett särskilt ansvar att stimulera till internationella kontakter, samverkan och utbyten i utbildningen.

Eftersom gymnasieskolan består av kurser, är det kurser som kan komma i fråga för tillgodoräknade efter gymnasiestudier utomlands. Man kan inte med automatik få ett helt läsår tillgodoräknat.

Av 8 kap. 27 § gymnasieförordningen (2010:2039) följer att en elev som inte följt undervisningen i en kurs får, utan att eleven går igenom prövning (se 15 kap. 28 § skollagen nedan), av rektorn ges betyget E på kursen, om

1. det av betyg, intyg eller liknande framgår att eleven genom studier i utlandet eller på annat sätt förvärvat sådana kunskaper som behövs för betyget E, och
2. kursen anordnas vid skolenheten.

Om en elev efter gymnasiestudier utomlands vill ha högre betyg än E återstår prövning. En elev i gymnasieskolan som vill ha betyg har rätt att genomgå prövning (15 kap. 28 § skollagen [2010:800]). Rätten till prövning omfattar alla kurser och det gymnasiearbete som ingår i elevens individuella studieplan, om eleven inte tidigare har fått betyg på kursen eller gymnasiearbetet eller om eleven har fått betyget F (8 kap. 24 § gymnasieförordningen).

Av Skolverkets regleringsbrev för 2015 framgår att verket ska ansvara för information om möjligheten att genomgå gymnasial utbildning helt eller delvis i ett annat nordiskt land i överensstämmelse med avtalet med Danmark, Finland, Island och Norge om nordisk utbildningsgemenskap på gymnasienivå (SÖ 2008:8). Hos Skolverket ska det finnas en kontaktperson för avtalet.

De s.k. Ettårsprogrammen administreras av Universitetskanslersämbetet och ger svenska gymnasieelever möjlighet att studera ett läsår i Frankrike, Spanien eller Tyskland. Syftet är att eleverna ska förbättra sina språkkunskaper och få en ökad förståelse för andra europeiska kulturer. Eleverna får studiebidrag och ett inackorderingstillägg per månad.

Registerkontroll av personal i gymnasieskolan

Lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg upphörde att gälla den 1 augusti 2010 då bestämmelserna fördes in i skollagen (prop. 2009/10:165, bet. 2009/10:UbU21, rskr. 2009/10:370–371).

Enligt 2 kap. 31 § skollagen (2010:800) ska en person som erbjuds en anställning inom förskolan, förskoleklassen, fritidshemmet, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan samt inom viss annan pedagogisk verksamhet lämna ett utdrag ur belastningsregistret till den som erbjuder anställningen. Även den som erbjuds uppdrag, praktiktjänstgöring, arbetspraktik eller liknande i en sådan verksamhet ska lämna ett utdrag ur belastningsregistret. Utdraget ska vara högst ett år gammalt. Om registerkontroll inte har utförts får personen inte anställas, ges uppdrag eller praktiktjänstgöring. Utdraget ska i förekommande fall innehålla en anteckning om mord, dråp, grov misshandel, människorov och grovt rån samt sexualbrott och barnpornografibrott. Det är inte någon förutsättning för anställning att anteckning i registret saknas. Arbetsgivaren avgör själv om en arbetssökande med anteckning i registerutdraget ändå ska anställas (prop. 2009/10:165 s. 280).

Lagen (2013:852) om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn trädde i kraft den 18 december 2013 (prop. 2012/13:194, bet. 2013/14: JuU8, rskr. 2013/14:36). Lagen är ett led i genomförandet av EU:s direktiv om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och

barnpornografi. Lagen innebär en skyldighet för den som erbjuds en anställning, ett uppdrag eller en praktiktjänstgöring inom vissa verksamheter att på begäran visa upp ett utdrag ur belastningsregistret, om arbetet innebär direkt och regelbunden kontakt med barn. För att uppfylla direktivet krävs att utdragen i förekommande fall innehåller uppgifter om sexualbrott mot barn och barnpornografibrott. Av propositionens författningskommentar framgår att lagen (2013:852) om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn är tillämplig vid rekrytering av personal till gymnasieskola och gymnasiesärskola (prop. 2012/13:194 s. 48).

En viktig skillnad mellan skollagens bestämmelser om registerkontroll och bestämmelserna i lagen om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn är att det enligt den sistnämnda lagen är frivilligt för arbetsgivaren eller uppdragsgivaren att begära registerutdrag, medan registerkontrollen är obligatorisk enligt skollagen.

Av budgetpropositionen för 2015 framgår bl.a. följande: Den som erbjuds en anställning eller som på annat sätt erbjuds eller tilldelas arbete inom förskolan, förskoleklassen, fritidshemmet och de obligatoriska skolformerna samt inom annan pedagogisk verksamhet ska lämna ett utdrag ur belastningsregistret till den som erbjuder anställningen eller den inom verksamheten som på annat sätt beslutar att anlita personen i fråga. En registerkontroll bör på motsvarande sätt även göras av den som erbjuds eller tilldelas arbete inom gymnasie- och gymnasiesärskolan. Ett förslag med denna innebörd har remitterats, jfr promemorian Vissa skollagsfrågor – del 2 (U2014/5176/S). Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag till ändring av skollagen (2010:800) när det gäller denna del (prop. 2014/15:1 utg.omr. 16 s. 175). Frågan bereds för närvarande i Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet).

Fackliga organisationers möjligheter att informera i gymnasieskolor

I 2011 års läroplan för gymnasieskolan sägs i avsnittet om värdegrund och uppgifter bl.a. följande: ”Skolan ska eftersträva ett bra samarbete med arbetslivet, vilket är viktigt för all utbildning inom gymnasieskolan men av avgörande betydelse för yrkesutbildningens kvalitet.” Vidare nämns bland de övergripande målen och riktlinjerna att det är skolans ansvar bl.a. ”att varje elev som har slutfört ett nationellt program eller annan nationellt fastställd utbildning med eget examensmål inom gymnasieskolan eller ett introduktionsprogram i den utsträckning det framgår av elevens individuella studieplan har kunskaper om samhälls- och arbetsliv”. Vidare sägs att skolans mål är att varje elev ”har kännedom om arbetslivets villkor, särskilt inom sitt studieområde”. Av läroplanens riktlinjer framgår att personalen i utbildningen bl.a. ska utnyttja kontakter med det omgivande samhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv efter en av rektorn gjord arbetsfördelning. Av läroplanen följer vidare att rektorn har ett ansvar för skolans resultat och, inom givna ramar, har ett särskilt ansvar för bl.a. att samverka med arbetslivet

utanför skolan utvecklas så att eleverna får en kvalitativt god utbildning samt en förberedelse för yrkesverksamhet och fortsatt utbildning.

Med gymnasiegemensamma ämnen avses de ämnen som ska ingå i samtliga av gymnasieskolans nationella program. I ämnesplanen för det gymnasiegemensamma ämnet samhällskunskap sägs att ämnets syfte bl.a. är att eleverna ska ges möjlighet att utveckla förståelse för frågor om arbetsliv.

Utskottets ställningstagande

Marknadsföring av gymnasieutbildning

Som framgått ovan har SKL och Friskolornas Riksförbund i samarbete med bl.a. Konsumentverket tagit fram ett underlag till stöd för skolhuvudmännens marknadsföring av gymnasieutbildning. Vidare finns det regleringar i marknadsföringslagen (2008:486) som innebär att marknadsföring ska stämma överens med god marknadsföringssed. Marknadsföring ska också utformas och presenteras så att det tydligt framgår att det är fråga om marknadsföring (5 och 9 §§). Med andra ord får reklam inte vara utformad så att den uppfattas som redaktionell text, utan ska uppfattas som just reklam. Dessa regler gäller även marknadsföring av gymnasieutbildning. Utskottet kan mot bakgrund av det anförda inte se något behov av att se över gällande bestämmelser om marknadsföring av gymnasieutbildning och avstyrker därmed motion 2014/15:250 (SD).

Gymnasieutbildning vid folkhögskola med kommunal finansiering

När det gäller frågan om gymnasieutbildning vid folkhögskola med kommunal finansiering inom ramen för kommunens aktivitetsansvar vill utskottet anföra följande: Utskottet vill inledningsvis framhålla att det är av central vikt att de ungdomar som omfattas av bestämmelsen om kommunens aktivitetsansvar erbjuds insatser som medför att de antingen kan påbörja eller återuppta en utbildning. När kommunen vidtar åtgärder för att uppfylla sitt aktivitetsansvar kan det bli aktuellt att ungdomar fullgör ett nationellt program antingen i gymnasieskolan eller på andra sätt, t.ex. genom kommunal vuxenutbildning eller studier på folkhögskola.

Av kommittédirektivet till utredningen En attraktiv gymnasieutbildning för alla framgår att utredaren bl.a. ska kartlägga och redovisa vilka de relevanta aktörerna på området är och hur de kan samverka med varandra för att bidra till att alla ungdomar påbörjar och fullföljer en gymnasieutbildning. I sammanhanget anges att det kommunala aktivitetsansvaret särskilt ska beaktas. Vidare ska utredaren ta ställning till om folkhögskoleutbildningar ska vara tillgängliga även för ungdomar som inte har fyllt 18 år och om så är fallet i vilken utsträckning (dir. 2015:31).

Utskottet, som även noterar att det pågår ett omfattande myndighetsarbete vad gäller frågor som är kopplade till aktivitetsansvaret och att regeringen aviserat samtal med bl.a. den kommunala sektorn som omfattar det

kommunala aktivitetsansvaret, ser ingen anledning att ställa sig bakom några förändringar kring kommunens aktivitetsansvar och folkhögskoleutbildning och därmed föregripa det pågående utredningsarbetet. Därmed avstyrker utskottet motion 2014/15:1001 (C).

Naturbruksprogrammet

Motionären efterfrågar ett antal åtgärder gentemot skogs- och lantbruksskolorna. Eftersom skogs- och lantbruksskolorna sedan i början av 1970-talet är en del av gymnasieskolan och numera återfinns på det treåriga naturbruksprogrammet utgår utskottet från att det är naturbruksprogrammet som åsytas med motionärens förslag. När det sedan gäller motionärens förslag i sak, dvs. att stärka skolorna som bedriver naturbruksprogram ekonomiskt, att ta fram en långsiktig strategi för att stärka dessa skolor så att de blir mer attraktiva för ungdomar samt att göra Skaraborg till ett försöksområde för att generellt stärka dessa skolor vill utskottet anföra följande: Utskottet är visserligen av den uppfattningen att naturbruksprogrammet är viktigt bl.a. för att fylla rekryteringsbehovet för det svenska skogs- och jordbruket. Utskottet kan dock inte se att motionären har redovisat några bärande skäl som motiverar att de efterfrågade åtgärderna ska vidtas i förhållande till naturbruksprogrammet generellt eller specifikt vad gäller naturbruksprogrammet och dess skolor i Skaraborg. Därmed avstyrker utskottet motion 2014/15:1275 (M) yrkandena 2, 3 och 4.

Gymnasieskolornas informationsansvar när det gäller myndiga elever

Utskottet anser i likhet med motionärerna att en god kontakt mellan elever, skolor och vårdnadshavare är mycket viktigt för att skolan och elevhälsan på ett så tidigt stadium som möjligt ska kunna gå in och hjälpa elever som t.ex. har problem relaterade till psykisk ohälsa. Detta måste dock ställas mot vikten av att värna och respektera myndighetsåldern. Ett uttryck för det sistnämnda får anses vara den gällande regleringen i skollagen (15 kap. 16 § andra stycket) som innebär att rektorn endast ska underrätta vårdnadshavare när frånvaro omfattar omyndiga elever. Utskottet anser mot bakgrund av det anförda att några åtgärder från riksdagen inte är motiverade och avstyrker motionerna 2014/15:359 (M) och 2014/15:1155 (S).

Elevresor till och från skolan för gymnasieelever med funktionsnedsättning

När det gäller regelverket för elevresor för gymnasieelever med eller utan funktionsnedsättning kan utskottet inte se annat än att regelverket är väl avvägt. Utskottet avstyrker därmed motion 2014/15:2289 (S).

Tillgodoräkande av gymnasiestudier utomlands

Utskottet ser positivt på att gymnasieelever genomgår gymnasial utbildning helt eller delvis utomlands på t.ex. en IB-skola (International Baccalaureate) eller en vanlig skola. Möjligheter att bl.a. befästa språkkunskaper och ta del av andra kulturer kan för en ung människa vara av stor vikt både när det gäller personlig utveckling och framtida studier. Av 2011 års läroplan för gymnasieskolan framgår vidare att rektorn har ett särskilt ansvar att stimulera till internationella kontakter, samverkan och utbyten i utbildningen. Utskottet vill i sammanhanget också påminna om det avtal som sedan ett antal år finns mellan de nordiska länderna (SÖ 2008:8) om nordisk utbildningsgemenskap på gymnasienivå. Vidare kan också nämnas de s.k. Ettårsprogrammen, som administreras av Universitetskanslersämbetet och ger svenska gymnasieelever möjlighet att studera ett läsår i Frankrike, Spanien eller Tyskland.

Väl hemma i Sverige finns efter studier på gymnasienivå under vissa förutsättningar möjlighet för en elev att av rektor ges betyget E för en avklarad kurs. I annat fall finns det som huvudregel möjligheter för gymnasieeleven att genomgå prövning i alla kurser och det gymnasiearbete som ingår i elevens individuella studieplan (15 kap. 28 § skollagen och 8 kap. 24–25 §§ gymnasieförordningen). Utskottet kan mot bakgrund av det ovan anförda inte se något behov av att ändra det gällande regelverket och avstyrker därmed motion 2014/15:422 (FP) yrkande 1.

Registerkontroll av personal i gymnasieskolan

Lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg som motionärerna refererar till upphörde att gälla den 1 augusti 2010 då bestämmelserna fördes in i skollagen (prop. 2009/10:165, bet. 2009/10:UbU21, rskr. 2009/10:370–371). Lagregleringen innebär att den som erbjuds en anställning eller som på annat sätt erbjuds eller tilldelas arbete inom förskolan, förskoleklassen, fritidshemmet och de obligatoriska skolformerna samt inom annan pedagogisk verksamhet ska lämna ett utdrag ur belastningsregistret till den som erbjuder anställningen eller den inom verksamheten som på annat sätt beslutar att anlita personen i fråga. Lagen (2013:852) om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn trädde i kraft den 18 december 2013 (prop. 2012/13:194, bet. 2013/14:JuU8, rskr. 2013/14:36). Lagen innebär en skyldighet för den som erbjuds en anställning, ett uppdrag eller en praktiktjänstgöring inom vissa verksamheter att på begäran visa upp ett utdrag ur belastningsregistret, om arbetet innebär direkt och regelbunden kontakt med barn. En viktig skillnad mellan skollagens bestämmelser om registerkontroll och bestämmelserna i lagen om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn är att det enligt den sistnämnda lagen är frivilligt för arbetsgivaren eller uppdragsgivaren att begära registerutdrag, medan registerkontrollen är obligatorisk enligt skollagen.

Regeringen anför i budgetpropositionen att en registerkontroll som görs enligt skollagens bestämmelser på motsvarande sätt även bör göras av den som erbjuds eller tilldelas arbete inom gymnasie- och gymnasiesärskolan. Ett förslag med denna innebörd har remitterats och regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag till ändring av skollagen när det gäller denna del (prop. 2014/15:1 utg.omr. 16 s. 175). Frågan bereds för närvarande i Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet).

Utskottet kan konstatera att inriktningen i sak på den aviserade propositionen ligger i linje med motionsönskemålet. Utskottet ser dock ingen anledning att föregripa den aviserade propositionen och avstyrker således motion 2014/15:2801 (S).

Fackliga organisationers möjligheter att informera i gymnasieskolor

Av ovanstående redogörelse för olika skrivningar i 2011 års läroplan för gymnasieskolan framgår bl.a. att eleven ska ha kännedom om arbetslivets villkor. I ämnesplanen för det gymnasiegemensamma ämnet samhällskunskap sägs att ämnets syfte bl.a. är att eleverna ska ges möjlighet att utveckla förståelse för frågor om arbetsliv. Av läroplanens riktlinjer framgår att personalen i utbildningen bl.a. ska utnyttja kontakter med det omgivande samhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv, efter en av rektorn gjord arbetsfördelning.

Utskottet är för sin del övertygat om att rektorer och lärare ute på gymnasieskolorna med ledning av skrivningar i läroplan och ämnesplanen för samhällskunskap tar hjälp av de organisationer etc. de finner lämpliga för att bedriva undervisning i den riktning som olika styrdokument pekar ut. Utskottet ser mot ovanstående bakgrund inget behov av att ställa sig bakom motionärens önskemål om åtgärder för att underlätta för fackliga organisationer att informera i gymnasieskolorna om arbetsmarknadens villkor och löntagares rättigheter. Därmed avstyrker utskottet motion 2014/15:1751 (S).

Reservationer

1. Frivilliga gymnasiestudier, punkt 2 (S, MP, V)

av Lena Hallengren (S), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Håkan Bergman (S), Jabar Amin (MP), Gunilla Svantorp (S), Daniel Riazat (V) och Roza Güclü Hedin (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motion

2014/15:2759 av Tomas Tobé m.fl. (M, FP, C, KD) yrkande 1.

Ställningstagande

Vi vill att alla ungdomar ska gå en gymnasieutbildning. Tillgången på jobb för personer med kort utbildning minskar och ungdomar utan gymnasial utbildning möter stora svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Arbetslösheten bland unga kvinnor och män som inte avslutat en gymnasieutbildning är ungefär dubbelt så hög som bland dem som har det. Gymnasial utbildning har i det närmaste blivit en förutsättning för att få ett arbete och för att klara sig i ett allt mer kunskapsintensivt samhälle. Att ha slutfört en gymnasial utbildning är ett kvitto på att man har utvecklat förmågor som är viktiga både i arbetslivet och för vidare studier. I dag går de allra flesta ungdomar, ca 98 procent (2013), vidare från grundskolan till gymnasieskolan, men alltför många avbryter utbildningen under det första eller andra studieåret. Samhället och skolan behöver ta ett större ansvar för att eleverna ska uppnå kraven för gymnasieexamen, och de unga ska veta att de behöver slutföra sin utbildning.

Mot denna bakgrund välkomnar vi att regeringen nu har tillsatt utredningen En attraktiv gymnasieutbildning för alla (dir. 2015:31). Utredaren ska bl.a. överväga om det bör bli obligatoriskt för unga att gå en gymnasieutbildning eller om andra åtgärder som ger ungdomar drivkrafter att påbörja och fullfölja en sådan utbildning är att föredra. Regeringen har sålunda inte låst fast sig vid någon obligatorisk gymnasieskola utan är öppen för andra åtgärder om de befins vara mer ändamålsenliga för att få alla ungdomar att påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning. Det är därför synd att allianspartierna och Sverigedemokraterna väljer att föregripa utredningen genom sitt tillkännagivande.

Vi vill särskilt peka på att regeringen avser att knyta en parlamentariskt sammansatt referensgrupp till utredningen. Referensgruppen kan tillsammans med regeringen och Vänsterpartiet verka för att hitta de åtgärder som så väl behövs för att säkerställa att alla ungdomar går en gymnasieutbildning.

2. Samverkan mellan gymnasieskolan och arbetslivet m.m., punkt 3 (SD)

av Stefan Jakobsson (SD) och Carina Herrstedt (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:2744 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 3 och avslår motionerna

2014/15:735 av Jasenko Omanovic och Ingemar Nilsson (S),

2014/15:1512 av Anna Hagwall (SD) yrkande 2,

2014/15:1965 av Krister Hammarbergh (M),

2014/15:2262 av Johanna Haraldsson m.fl. (S) yrkande 2 och

2014/15:2462 av Jennie Nilsson (S).

Ställningstagande

Gymnasieskolan bör utveckla ett nära samarbete med det lokala näringslivet.

Inte minst vad gäller de yrkesinriktade programmen är det av största vikt att gymnasieskolan utvecklar ett starkt samarbete med det lokala näringslivet.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som ovan anförts.

3. Grundläggande högskolebehörighet för elever i gymnasieskolan, punkt 4 (S, MP, V)

av Lena Hallengren (S), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Håkan Bergman (S), Jabar Amin (MP), Gunilla Svantorp (S), Daniel Riazat (V) och Roza Güclü Hedin (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:2750 av Pia Nilsson m.fl. (S),

2014/15:2759 av Tomas Tobé m.fl. (M, FP, C, KD) yrkande 2 och

2014/15:2839 av Tomas Tobé m.fl. (M, FP, C, KD) yrkande 41.

Ställningstagande

Den reformerade gymnasieskolan som infördes hösten 2011 innebär förändringar som enligt Skolverket har inneburit en omfattande minskning av antalet elever på yrkesprogrammen. Det är bekymmersamt att unga kvinnor och män väljer bort utbildningar som leder till jobb. Arbetslivet kräver i dag en flexibilitet för att man snabbt ska kunna skaffa sig nya kompetenser och kunna skola om sig till ett nytt yrke under sitt yrkesverksamma liv. Alla nationella program måste därför ha en bred gemensam kunskapsbas som ger grundläggande behörighet till högskolan. Det rustar individen, tryggar den framtida kompetensförsörjningen och gynnar Sveriges konkurrenskraft.

I den reformerade gymnasieskolan ger yrkesprogrammen inte grundläggande behörighet till högskolan om inte eleven själv aktivt väljer till de ytterligare kurser i svenska och engelska som krävs.

Vi välkomnar mot ovanstående bakgrund att regeringen nu har tillsatt en särskild utredare som får i uppdrag att analysera hur gymnasieskolan kan anpassas så att alla nationella program ger grundläggande behörighet till högskolan (dir. 2015:31). Det är sålunda inte obligatorisk högskolebehörighet för elever på yrkesprogrammen som är aktuellt för utredaren att se över. Vår uppfattning i sak är dock att det i framtiden borde vara obligatorisk högskolebehörighet för elever på yrkesprogrammen. Vi noterar att oppositionen i sin argumentation för tillkännagivandet helt bortser från minskningen av antalet elever på yrkesprogrammen sedan gymnasireformen infördes läsåret 2011/12. Detta trots att församringen i fråga om högskolebehörighet för elever på yrkesprogrammen som reformen innebär kan ha bidragit till minskningen av antalet elever på yrkesprogrammen.

Vi vill särskilt peka på att regeringen avser att knyta en parlamentariskt sammansatt referensgrupp till utredningen. Referensgruppen kan tillsammans med regeringen och Vänsterpartiet verka för att alla nationella program ska ge en bred gemensam kunskapsbas.

4. Lärlingsutbildning, punkt 6 (M, C, FP, KD)

av Camilla Waltersson Grönvall (M), Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M), Erik Bengtzboe (M), Annika Eclund (KD), Kristina Yngwe (C) och Roger Haddad (FP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2014/15:2575 av Ulf Kristersson m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 15 och avslår motionerna

2014/15:1662 av Penilla Gunther (KD) och
2014/15:1850 av Hans Rothenberg m.fl. (M) yrkande 11.

Ställningstagande

Arbetsgivarnas möjlighet att bedriva lärlingsutbildningen bör utökas. Ett första steg är att genomföra en försöksverksamhet kring gymnasial lärlingsutbildning där branscher och arbetsgivare har ökat inflytande och ansvar, s.k. branschlärlingar.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

5. En reformerad lärlingsutbildning, punkt 7 (C)

av Kristina Yngwe (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion
2014/15:2565 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 6.

Ställningstagande

Centerpartiet vill införa en lärlingslön och satsa på lärlingsutbildningar. Vi behöver fler reformer som gör vägen från utbildning till arbete kortare och enklare. Möjligheten att lära på jobbet för att nå yrkeskunskap är en relativt oprövad väg i Sverige. Därför måste Sverige bli bättre på att erbjuda fler utbildningsvägar till anställning. Genom en rad olika utbildningsalternativ maximerar vi möjligheten att utnyttja varje individs potential. Utöver breddade yrkesintroduktionsanställningar (YA-jobb) måste vi även fortsätta reformera lärlingssystemet i Sverige, genom att titta på erfarenheter från Tyskland och Österrike. Lärlingsutbildningar ställer höga krav på många sätt och ska ses som en viktig väg till lärande och jobb, inte som en åtgärd för skoltrötta.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

6. Nya inriktningar på de nationella programmen m.m., punkt 8 (M, C, FP, KD)

av Camilla Waltersson Grönvall (M), Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M), Erik Bengtzboe (M), Annika Eclund (KD), Kristina Yngwe (C) och Roger Haddad (FP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2014/15:2839 av Tomas Tobé m.fl. (M, FP, C, KD) yrkande 40 och avslår motionerna 2014/15:742 av Shadiye Heydari (S), 2014/15:1275 av Sten Bergheden (M) yrkande 1, 2014/15:1512 av Anna Hagwall (SD) yrkande 1, 2014/15:2200 av Fredrik Olovsson (S) och 2014/15:2206 av Isak From m.fl. (S) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Gymnasieskolan står för en viktig del av den nationella kompetensförsörjningen. Vi vill underlätta ungdomars övergång till arbetsmarknaden och stärka gymnasieskolans bidrag till den nationella kompetensförsörjningen, främst inom områden där det råder brist på utbildad arbetskraft. För att klara arbetsmarknadens kompetensbehov är det viktigt att yrkesprogrammen blir attraktiva för eleverna. Matchningen mellan arbetsmarknadens behov, utbildningsutbudet och elevernas intresse ska fungera väl. Vi vill öka attraktiviteten i teknik- och vårdprogrammen genom tydligare yrkesutgångar, t.ex. gymnasieingenjör respektive undersköterska.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

7. Marknadsföring av gymnasieutbildning, punkt 12 (SD)

av Stefan Jakobsson (SD) och Carina Herrstedt (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2014/15:250 av Richard Jomshof m.fl. (SD).

Ställningstagande

Av en undersökning från TNS Sifo 2012 framgår att gymnasieskolorna spenderade hela 42 miljoner kronor på reklam 2011, vilket ska jämföras med 20 miljoner kronor 2009. Det är mer än en fördubbling på två år.

Enligt Lisbeth Lundahl, professor i pedagogiskt arbete vid Umeå universitet, är det allvarligaste problemet dock den arbetstid som både rektorer, lärare och elever tvingas lägga ned på ren marknadsföring av den

egna skolan. Det är en mycket stor kostnad som inte räknas in i undersökningen. Det rör sig således om stora resurser som annars hade kunnat användas till undervisning. Enligt Lundahl är gymnasiemarknaden en ond spiral för många skolor, där de skolor som tvingas lägga mest tid och pengar på marknadsföring i själva verket är de skolor som bäst skulle behöva resurserna på annat håll (Svenska Dagbladet, den 21 augusti 2012).

Antalet gymnasieskolor är i dag avsevärt fler än för bara fem år sedan. Samtidigt står vi inför en situation där elevkullarna kommer att minska i framtiden, vilket innebär ökad konkurrens om eleverna. Detta kommer med stor sannolikhet att leda till att gymnasieskolorna tvingas till än större satsningar på reklam, med allt vad det innebär kopplat till diskussionen ovan.

Enligt Konsumentverket framgår det dessutom att vissa skolor bryter mot marknadsföringslagen (2008:486), som stipulerar att riktad direktreklam inte får förekomma till barn under 16 år. Det förekommer också en påtagligt oseriös marknadsföring av många gymnasieskolor där det utlovas läsplattor, betalda utlandsresor och ekonomiska bidrag, som då benämns ”studiebonus”. Att skattemedel som är avsedda för undervisning används till oseriös marknadsföring och direkta ekonomiska bidrag, vilka måste kategoriseras som rena mutor, är djupt otillfredsställande. Vi vill därför att tydliga regler för skolornas marknadsföring skrivs in i skollagen.

Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser vad som anförts ovan.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2014/15

2014/15:250 av Richard Jomshof m.fl. (SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om reklam inom det svenska skolväsendet.

2014/15:359 av Lotta Finstorp (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en god kontakt mellan elever, skolor och vårdnadshavare.

2014/15:422 av Robert Hannah m.fl. (FP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda hur svenska ungdomar lättare ska kunna tillgodogöra sig gymnasiepoäng för gymnasiestudier utomlands, särskilt inom språk.

2014/15:735 av Jasenko Omanovic och Ingemar Nilsson (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om gymnasieutbildningar och arbetsmarknadsbehov.

2014/15:742 av Shadiye Heydari (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheten att införa en formell utbildning för personliga assistenter.

2014/15:1001 av Per-Ingvar Johnsson och Annika Qarlsson (C):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att ge studerande inom det kommunala uppföljningsansvaret rätt att söka folkhögskoleutbildning för att kunna fullfölja sina studier för grundskole- och gymnasiekompetens och ha tillgång till den finansiering som kommunen är skyldig att stå för både vad gäller studieplats och individens studiefinansiering.

2014/15:1155 av Tomas Eneroth och Monica Haider (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skolors informationsansvar.

2014/15:1229 av Sten Bergheden (M):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheten att se över förutsättningarna för praktik på alla gymnasieprogram.

2014/15:1275 av Sten Bergheden (M):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om lant- och skogsbruksskolornas roll vid utformningen av en livsmedelsstrategi för Sverige.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över hur vi ekonomiskt kan stärka de svenska lant- och skogsbruksskolorna.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheterna att ta fram en långsiktig strategi för hur våra lant- och skogsbruksskolor kan bli än mer attraktiva för ungdomar.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheterna för Skaraborg att bli ett försöksområde för att stärka lantbruksskolorna.

2014/15:1331 av Margareta B Kjellin (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om slumpvisa drogtester i gymnasieskolan.

2014/15:1430 av Pia Nilsson m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjlighet till praktik under studietiden.

2014/15:1512 av Anna Hagwall (SD):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ta bort inriktningen ”administration” från handels- och administrationsprogrammet och skapa ett renodlat handelsprogram.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att branscherna måste få större inflytande över hur handelsprogrammet kan vidareutvecklas för att öka sin attraktivitet.

2014/15:1532 av Elisabeth Svantesson (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över möjligheten att ändra lagstiftningen i syfte att underlätta genomförandet av slumpvisa drogtester i gymnasieskolan och då särskilt i de yrkesförberedande programmen.

2014/15:1662 av Penilla Gunther (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över och förenkla reglerna för utbetalning av lärlingsersättning till företag.

2014/15:1702 av Andreas Carlson (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stärka yrkesprogrammen på gymnasiet genom att införa tvåårig gymnasial utbildning med mer yrkespraktik.

2014/15:1751 av Patrik Lundqvist (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att underlätta för fackliga organisationer att informera i skolorna.

2014/15:1753 av Berit Högman m.fl. (S):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kreativitet som förutsättning för utveckling.

2014/15:1850 av Hans Rothenberg m.fl. (M):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lärlingsutbildningen utvecklas vidare enligt europeisk modell.

2014/15:1965 av Krister Hammarbergh (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av en fungerande kompetensförsörjning från gymnasieskolan till arbetsmarknaden.

2014/15:2019 av Christian Holm (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att överväga möjligheten att se över om alla kommuner kan erbjuda praktik till samtliga elever på gymnasiet.

2014/15:2021 av Christian Holm (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheten att överväga drogtester i gymnasieskolan.

2014/15:2054 av Johan Büser och Mattias Jonsson (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ett estetiskt ämne bör ingå i alla gymnasieprogram.

2014/15:2200 av Fredrik Olovsson (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om antagningen till högre utbildning och utformningen av program och kurser i gymnasieskolan.

2014/15:2206 av Isak From m.fl. (S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av körkortsbehörighet BCE i anläggningsbranschen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av körkort i de flesta yrken och anställningar.

2014/15:2262 av Johanna Haraldsson m.fl. (S):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att överväga möjligheterna till utbildningsinsatser för framtidens industri.

2014/15:2289 av Kerstin Nilsson m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att se över regelverket för skoltransporter för gymnasieelever med funktionsnedsättning.

2014/15:2462 av Jennie Nilsson (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skolan som vägen till arbetslivet.

2014/15:2511 av Roger Hedlund (SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheten att införa drogtester i skolan.

2014/15:2565 av Annie Lööf m.fl. (C):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en lärlingslön och om satsningar på lärlingsutbildningar.

2014/15:2575 av Ulf Kristersson m.fl. (M, C, FP, KD):

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öka arbetsgivarnas ansvar för lärlingsutbildningarna så att de ännu bättre kan anpassas till arbetsmarknadens behov, där ett första steg är att genomföra en försöksverksamhet kring gymnasial

lärlingsutbildning där branscher och arbetsgivare har ökat inflytande och ansvar, s.k. branschlärningar.

2014/15:2744 av Richard Jomshof m.fl. (SD):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att gymnasieskolan bör utveckla ett nära samarbete med det lokala näringslivet.

2014/15:2750 av Pia Nilsson m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att alla gymnasieprogram återigen ska ge grundläggande behörighet till högskolestudier.

2014/15:2759 av Tomas Tobé m.fl. (M, FP, C, KD):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att gymnasiestudier ska vara frivilliga.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det ska vara en rättighet och inte en skyldighet för elever på gymnasiets yrkesprogram att läsa in högskolebehörighet.

2014/15:2801 av Fredrik Lundh Sammeli och Hannah Bergstedt (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att överväga att utreda att utöka lagen om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg till att även omfatta anställda i gymnasieskolan.

2014/15:2839 av Tomas Tobé m.fl. (M, FP, C, KD):

40. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öka attraktiviteten i teknik- och vårdprogrammen genom tydligare yrkesutgångar: gymnasieingenjör respektive undersköterska.
41. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det ska vara en rättighet och inte en skyldighet för elever på gymnasiets yrkesprogram att läsa in högskolebehörighet.

2014/15:2874 av Fredrik Schulte (M):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheten att överväga att införa ett nationellt sökområde för gymnasieskolan.